

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۷
فقه و
زندگی

صیادان و ماهی فروشان

مجتبی عابدینی

قم خیابان مصلاى قدس پلاک ۶۸۲
صندوق پستی ۱۵۸ ۳۷۱۶۵
تلفن ۴۱ - ۳۲۹۳۹۱۴۰

فقه و زندگی (۲۷) صیادان و ماهی فروشان	نام کتاب
مجتبی عابدینی	تدوین
نشر معروف - قم	ناشر
نگارش - قم	چاپ
اول - ۱۳۹۳	نوبت چاپ
۳۰۰۰	تیراژ
۹۷۸ ۶۰۰ ۶۶۱۲ ۲۹ ۴	شابک
۲۵۰۰۰	قیمت

سرشناسه	:	عابدینی، مجتبی
عنوان و نام پدیدآور	:	فقه و زندگی (۲۷) صیادان و ماهی فروشان
مشخصات نشر	:	قم: معروف، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۱۰۰ ص.: مصور (رنگی). ۱۹×۹/۵ س.م.
شابک	:	۹۷۸۶۰۰۶۶۱۲۲۹۴
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبای مختصر
یادداشت	:	این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۷۶۴۱۱۸

به سفارش:
ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر
و پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

فهرست مطالب

سخن پژوهشگرده	۹
مقدمه	۱۵

بخش اول: احکام عمومی صید

فصل اول: انگیزه ها، انواع و احکام عمومی صید	۲۱
انگیزه‌های صید	۲۱
شیوه‌های مختلف صید و احکام آنها	۲۲
تور ماهیگیری	۲۲
جریان الکتریسیته	۲۳
داروهای شیمیایی	۲۴
مواد منفجره	۲۵
تخلیه آب	۲۵
تغییر مسیر آب	۲۶
صید با ابزار غصبی	۲۸
استفاده از بیت المال برای صید	۲۸

- ۳۰..... صید ماهیان بی فلس
- ۳۰..... صید بی رویه و بحران محیط زیست
- ۳۱..... ماده ۲۲ بند «ج» قوانین شیلات ایران:
- ۳۲..... صید ماهی توسط زنان
- ۳۳..... پرورش ماهی در استخر غصبی
- ۳۴..... به کار گرفتن افراد در صید
- ۳۵..... معرفی ماهی های خاویاری، تزئینی و میگو
- ۳۵..... ماهی های خاویاری
- ۳۷..... ماهی اوزون برون
- ۳۹..... ماهی های تزئینی
- ۴۰..... میگو (اربیان، روبیان)
- ۴۱..... مرجان های دریایی
- ۴۲..... منع آزار آبیان
- ۴۳..... احکام سفر دریایی
- ۴۴..... آثار صید در زندگی اقتصادی
- ۴۴..... صیادان
- ۴۵..... ماهی فروشان
- ۴۵..... سازندگان کشتی و قایق
- ۴۵..... وسایل صیادی
- ۴۵..... صادرات صید
- ۴۶..... توصیه به صیادان
- ۴۷..... برخی از قوانین شیلات ایران
- ۴۹..... ماده ۲۲
- ۵۲..... ماده ۲۳
- ۵۳..... فصل دوم: احکام تذکيه صيد
- ۵۳..... شرط تذکيه

بخش دوم: آداب تجارت

- فصل اول: احکام فروش..... ۵۹
- چوب زدن ماهی..... ۵۹
- بایسته‌های فروش ماهی..... ۶۱
- پاکیزگی..... ۶۱
- نظافت شخصی..... ۶۱
- نظافت محیط کار..... ۶۲
- پاکیزگی ماهی..... ۶۳
- تغییر دادن نام ماهی..... ۶۳
- کوسه ماهی..... ۶۴
- ماهی یخ زده به نام ماهی تازه..... ۶۵
- خرید و فروش ماهی‌های سرقت شده..... ۶۵
- اعتماد به فروشنده..... ۶۶
- گران فروشی..... ۶۷
- آرایه‌های اخلاقی..... ۶۸
- فصل دوم: احکام مصرف..... ۷۱
- خواص ماهی..... ۷۱
- تشخیص ماهی تازه..... ۷۳
- پاک بودن ماهی مرده..... ۷۴
- خوردن ماهی زنده..... ۷۵
- اجزای حرام گوشت ماهی..... ۷۵
- تخم ماهی..... ۷۵
- ماهی در شکم ماهی..... ۷۶
- ماهی نجاستخوار..... ۷۶

- ۷۷..... زدن چوب بر سر ماهی
- ۷۷..... مردن ماهی بواسطه فشردگی محل در آب
- ۷۸..... صدف دریایی
- ۷۹..... لابستر (شاه میگو)
- ۸۰..... زنده بودن ماهی بعد از پاره کردن شکم
- ۸۰..... مروارید در درون شکم ماهی
- ۸۳..... مشکوک الفلس بودن ماهی
- ۸۴..... کنسروهای وارداتی
- ۸۴..... کنسروهای وارداتی
- ۸۵..... مشکوک الفلس بودن کنسروهای داخلی
- ۸۵..... ماهی های وارداتی
- ۸۶..... خرید پودر ماهی از غیر مسلمانان
- ۸۸..... خاویار و خواص آن
- ۹۰..... ارزش غذایی میگو
- ۹۱..... تشخیص میگوی سالم از میگوی فاسد
- ۹۱..... بو
- ۹۲..... رنگ
- ۹۲..... استحکام سر و بدن
- ۹۳..... وظایف مردم در برابر ماهی فروشان
- ۹۳..... معرفی تعدادی از ماهی های موجود در آب های ایران
- ۹۳..... ماهی های دریایی خزر
- ۹۷..... ماهی های خلیج فارس
- ۱۰۳..... منابع و مأخذ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

سخن پژوهشکده

فقه و زندگی و سبک زندگی اسلامی

اسلامی شدن زندگی اجتماعی سه گام دارد:

۱. شناخت معروف و منکر در فعالیت های فردی و روابط انسان و خداوند عز و جلّ
 ۲. شناخت معروف و منکر در حوزه روابط اجتماعی و معاملات اقتصادی.
 ۳. شناخت معروف و منکر در روابط دولت و ملت
- در گام اول فعالیت های فقهی، اخلاقی پژوهشهای اخلاق مدار فراوانی توسط عالمان و محققان پدید آمده و اصلاح و تقویت روابط عبادی، عقیدتی و معرفتی انسان با

خداوند متعال را مورد توجه قرار داده است. گام دوم یعنی شناخت معروف و منکر در روابط اجتماعی و معاملات اقتصادی، کاری است که با وجود برخی از آثار علمی و پژوهشهای ارزشمند با نگاه تخصصی به هر صنف مورد توجه قرار نگرفته است. سلسله کتابهای «فقه و زندگی» به پژوهش و نگارش در حوزه اصناف خاص توجه دارد و بایدها و نبایدهای فقهی و اخلاقی و آداب اسلامی هر اتحادیه صنفی و دست اندرکاران مشاغل مختلف تولیدی، توزیعی، و خدماتی را محور پژوهش و نگارش و اطلاع‌رسانی خویش می‌داند.

گام سوم در شناخت معروف و منکر به روابط مردم و حکومت‌ها اختصاص دارد، اسلامی شدن روابط دولت و ملت بالاترین گام به سوی رضای خداوند متعال محسوب می‌شود و در سایه‌ی پیروی از رهبری الهی و تسلیم دولت و ملت در برابر قوانین قرآن و عترت امکان پذیر است.

در حدود سال‌های ۱۳۷۲ ش با آغاز فعالیت‌های ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر طرح پژوهشی «فقه و زندگی» توسط جناب حجت الاسلام والمسلمین حاج شیخ محمد حسین فلاح زاده، در پژوهشکده باقرالعموم علیه السلام قم، پی‌ریزی شد. هدف طرح، تألیف و تدوین مجموعه کتابهایی در زمینه آداب و احکام اسلامی برای اصناف

و مشاغل گوناگون اقتصادی و بازاریان کشور بود. با هماهنگی این دو نهاد فرهنگی تألیف حدود بیست جلد از این مجموعه در سال‌های آغاز کمک خوبی به بازاریان متدین در زمینه شناخت احکام شرعی و حلال و حرام مشاغل بشمار می‌رفت. اما مثل بسیاری دیگر از طرح‌ها این کار هم به دلایل مختلف ناتمام ماند و در زمینه‌ی احکام فقهی بسیاری اصناف اثری فراهم نیامد.

ضرورت اسلامی شدن بازار، علاقه‌ی بسیاری از کسبه‌ی محترم در بخش‌های تولید و توزیع و خدمات و پیگیری ریاست محترم ستاد احیاء حجه‌ الاسلام و المسلمین زرگردام عزه‌ العالی سبب احیای مجدد این طرح پژوهشی کاربردی در سال ۱۳۹۳ ش شد و تألیف و تدوین کتبی دیگر در زمینه فقه اصناف در دستور کار پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر قرار گرفت.

در سال‌های آغازین، این پژوهش‌ها با هدایت و حمایت ستاد و نظارت علمی و فقهی برادران گرامی حجج اسلام محمد حسین فلاح زاده و محمود مهدی پور شکل گرفت و بیست و چند دفتر از آن فراهم آمد. اینک بار دیگر پس از حدود چهارده سال، این کار ناتمام و بر زمین مانده به توفیق الهی و یاری همان دو برادر و همکاری گروهی از فضایی حوزه علمیه قم در پژوهشکده امر به معروف

پیگیری می شود.

همیشه اصناف محترم و صاحبان مشاغل در انجام وظیفه خود نیاز به احکام و قوانین الهی دارند و لازم است معروف و منکرات صنفی را بشناسند. تحولات صنفی و دگرگونی‌ها در حوزه کسب و کار سبب می شود که احکام براساس نیازهای روز مورد بازنگری فقهی و علمی قرار گیرد و تفقه و اجتهاد جدید ضرورت یابد. از این رو بار دیگر با استفاده از فتاوی مراجع بزرگوار تقلید و قوانین مصوب شورای نگهبان موضوعات کار نشده در برنامه پژوهشی قرار گرفت و بیست اثر جدید تحقیق و تولید شد. عناوین پژوهش‌های سال ۱۳۹۳ ش بدین شرح است:

۱. احکام صنف طلا و جواهر
۲. احکام تلفن همراه
۳. احکام بازی‌های رایانه‌ای
۴. احکام صنف اتوبوس رانی
۵. احکام صنف فرش و تابلو فرش
۶. احکام صنف کیف و کفش (سراجان)
۷. احکام صنف ماهی فروشان
۸. احکام صنف ناشران
۹. احکام صنف پوشاک
۱۰. احکام صنف نانویان

۱۱. احکام صنف اینترنت و رایانه
۱۲. احکام صنف پرندگان و پرنده فروشان
۱۳. احکام صنف اغذیه فروشان
۱۴. احکام صنف پارک‌ها
۱۵. احکام عمومی کسب و کار
۱۶. احکام صنف قهوه‌خانه‌ها
۱۷. احکام صنف الکتریکی
۱۸. احکام صنف داروخانه‌ها
۱۹. احکام صنف صوتی و تصویری
۲۰. احکام بیمه‌ها

این دفتر از فقه و زندگی که با تلاش برادر گرامی حجت الاسلام مجتبی عابدینی پدید آمده به احکام صنف صیادان و ماهی فروشان اختصاص یافته است. امیدواریم محققان و بازاریان محترم با ارائه تجارب و مسائل شرعی خویش ما را در تکمیل این اثر یاری کنند.

با درخواست توفیق از خداوند دانا و توانا و یاری محققان حوزوی و همراهی اصناف کشور، بسیج اصناف و مسئولان ستادهای امر به معروف، می‌توان به سوی اسلامی شدن بازار، آرامش روانی جامعه، کاهش جرم و تخلفات اقتصادی و کسب رضای حضرت حق گامهایی بلندتر برداشت.

امیدواریم با شناخت احکام الهی در تمام بخش‌ها و اجرای آن در زندگی فردی و اجتماعی و در سایه فقه ناب اسلامی و با هدایت حضرت بقیه الله عجل الله تعالی فرجه الشریف، توحید و عدالت در سراسر حاکم گردد. ان شاء الله.

قم پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

خیابان سمیه کوچه ۱۲ پلاک ۳۵۵

Al-adl.ir

info@al-adl.ir

مقدمه

﴿وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا﴾

(اوست که دریا را رام و مسخر کرد تا از آن گوشت تازه بخورید)^۱
 صید دارای پیشینه بسیار طولانی بوده که قرآن کریم
 قدمت آن را از زمان حضرت موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ بیان کرده:

﴿وَسَأَلَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ
 يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا
 وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا
 يَفْسُقُونَ﴾^{۲، ۳}

۱. سوره نحل آیه ۱۴

۲. سوره اعراف آیه ۱۶۳ .

۳. در روایات آمده که این آیه درباره قومی از بنی اسرائیل نازل شده است که

و از آنجایی که خواص و فوائد ماهیان، بیش از پیش آشکار شده آن را از بزرگ ترین منابع غذایی به شمار آورده است.

اسلام برای همه ابعاد زندگی انسان ها اعم از فردی، اجتماعی، اقتصادی و غیره احکامی را صادر کرده که صید ماهی و خرید و فروش آن، از جمله آن احکام است. احکامی که از حقوق این دسته از آبیان حکایت می کند و فرا گرفتن آن بر هر صیادی لازم است.

• حکم فقهی:

«بر هر کسی که خودش به تجارت و سایر انواع کسب

در ساحل دریا - که ممکن است دریای احمر در کناره سرزمین فلسطین باشد - در بندر «ایله» - که اکنون به بندر ایلات است - زندگی می کردند. بدیهی است جمعیتی که کنار دریا زندگی می کنند، قسمت مهمی از تغذیه و درآمدشان از طریق صید ماهی باشد. خدا به آنان دستور داده بود در روز شنبه صید نکنند. ماهیان در روز شنبه احساس امنیت می کردند و به ساحل نزدیک می شدند، اما در روزهای دیگر که صیادان در تعقیب آنها بودند در اعماق آب فرو می رفتند این موضوع، جنبه طبیعی داشته یا جنبه الهی، وسیله ای بود برای آزمایش این قوم. صیادان، نخست دست به حیل به اصطلاح شرعی زدند و کنار دریا حوضچه هایی درست کردند و راه آن را به دریا گشودند. و آنان در روزهای شنبه، راه حوضچه ها را باز می کردند، تا ماهیان وارد آنها شوند. آنان هنگام غروب، راه حوضچه ها به دریا می بستند و در روز یکشنبه به صید ماهی می پرداختند و می گفتند: خداوند به ما دستور داده است در روز شنبه ماهی صید نکنید، ما هم در روز شنبه، ماهی صید نکردیم؛ بلکه تنها آنها را در حوضچه ها محاصره کردیم. تفسیر نمونه، ج ۶، ص ۴۱۸.

مشغول است واجب است احکام و مسائل مربوط به آن را یاد بگیرد تا صحیح آن را از فاسدش بشناسد و از ربا سالم بماند.^۱»

کتاب حاضر در دو بخش و چهار فصل تنظیم شده که بخش اول آن به دو فصل احکام عمومی صید و احکام تذکیه صید باب بندی شده و بخش دوم به آداب تجارت اختصاص یافته که در دو فصل احکام فروش و احکام مصرف صید، تقسیم بندی شده است. در این چهار فصل سعی شده به همه ابعاد صید اعم از انگیزه‌های صید، شرایط صید، ابزار صید، تخم ماهی، حکم اوزون برون و خاویار، آبیان حرام گوشت، آثار صید، ماهیان وارداتی، کنسروها، قوانین و مقررات و غیره پردازیم و در مواردی هم از آیات و روایات اهل بیت علیهم‌السلام استفاده شده تا توجه دین به این مباحث بهتر نمایان شود.

۱. تحریر الوسیلة - ترجمه، ج ۲، ص: ۳۵۷، مسأله ۲۱

بخش اول:

احکام عمومی صید

فصل اول

انگیزه ها، انواع و احکام عمومی صید

انگیزه های صید

انگیزه های صید عبارتند از:

- مصرف؛
- تجارت؛
- تفریح.

از نگاه شرع مقدس، صید باید عاقلانه و هدفمند باشد؛ یعنی هدف از صید باید تأمین معاش باشد. از این رو، صیدی که برای مصرف و تجارت باشد، پذیرفته است و صید برای تفریح، نکوهیده بوده و یک عمل لهوری به حساب می آید.

تذکر: ملاک در لهوری بودن صید این است که هرگونه

صید تفریحی که مورد نیاز برای زندگی شخصی یا تجارت یا امثال آن نباشد، لهوری محسوب می شود^۱ که خوردن گوشت صید لهوری اشکال ندارد^۲ اما عمل صید لهوری حرام بوده^۳ و تنها حکم خاص آن، تمام بودن نماز در سفر است.^۴

شیوه‌های مختلف صید و احکام آنها

ابزار و شیوه‌های صید در مناطق مختلف با یکدیگر تفاوت دارد. تور، جریان الکتریسیته و قلاب، داروهای مرگ آور و غیره از جمله این ابزارهای صید ماهی بشمار می‌روند. که به اختصار، تعدادی از این ابزارها و شیوه‌های صید را بیان می‌کنیم.

ابزارهای صید عبارتند از:

تور ماهیگیری

مرسوم ترین صید ماهی در آب‌های شمال و جنوب ایران، صید با تور ماهیگیری است. که در این روش، صیادان با رفتن در دل دریا و انداختن، ماهیان گرفتار

۱. استفتائات آیت الله مکارم، ج ۲، فصل ۳۴، ذبح حیوانات احکام صید.
۲. استفتائات آیت الله نوری همدانی، ج ۱ احکام شکار، استفتائات جدید (آیت الله مکارم) ج ۲، فصل ۳۴، ذبح حیوانات احکام صید
۳. استفتائات جدید (آیت الله مکارم) ج ۲، فصل ۳۴، ذبح حیوانات احکام صید.
۴. استفتائات آیت الله سیستانی، احکام صید.

شده در تور را، صید می‌کنند. که چه بسا تعدادی از آنان به خاطر گرفتار شدن در تور، بصورت مرده صید می‌شوند.

• حکم فقهی:

بنابر نظر مشهور، اگر ماهی در تور بمیرد، خوردنش حلال است!

جریان الکتریسیته

از جمله شیوه‌های صید، استفاده از جریان الکتریسیته است.

صیادان، به ویژه دارندگان استخرهای پرورش ماهی، با جریان برق در آب، ایجاد شوک کرده و ماهیان را به راحتی صید می‌کنند. در این نوع صید، بعضی ماهی‌ها و

۱. آیت الله نوری همدانی، آیت الله شبیری زنجانی، آیت الله فاضل، آیت الله تبریزی، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم، آیت الله صافی، آیت الله نوری همدانی توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ذیل مسأله ۲۶۱۵، ص ۵۹۰ و توضیح المسائل، آیت الله وحید، ص ۵۴۴، مسأله ۲۶۷۹.

امام خمینی ره و آیت الله بهجت ره: ماهی اگر در تور بمیرد خوردنش حرام است. استفتائات امام خمینی، ج ۲، صید و ذباحت، سؤال ۲ و استفتائات آیت الله بهجت، احکام خوردن و آشامیدن، سؤال ۵۸۷۴.

س: اگر فروشنده، مقلد مرجعی باشد که معتقد است چنانچه ماهی که در تور ماهیگیری داخل آب مرده، حرام است، آیا می‌تواند به مقلدین مرجعی بفروشد که قائل به حلیت آن هستند؟

ج: برای استفاده‌های غذایی انسان جایز نیست؛ هر چند خریدار خوردن آن را حلال بداند. (استفتائات، آیت الله خامنه‌ای، مشاغل، احکام خرید و فروش محرّمات، سؤال ۸۱۱)

آبزیان به علت شوک قوی برق، جان می دهند، که خوردن آنها، حرام است.^۱

• استفتاء:

س: اگر بعضی از ماهی ها به وسیله اتصال برق، در داخل آب بمیزند و با ماهی های نیمه جان که به واسطه شوک برق از آب گرفته می شوند مخلوط شوند، خوردن آنها جایز است؟

ج: اگر ماهی مرده و حرام با ماهی های حلال مخلوط شود و مجموعاً مقدار محدود و کمی باشند، از همه آنها باید اجتناب شود.^۲

داروهای شیمیایی

یکی دیگر از شیوه های صید، استفاده از داروهای مرگ آور است. برخی صیادان داروهای مرگ آور را با خمیر مخلوط کرده و در رودخانه های عمیق می ریزند ماهی ها پس از خوردن آن، مَسْت بی حال شده و بر روی آب ظاهر

۱. استفتائات، آیت الله میرزا جواد تبریزی، احکام ذبیحه، سؤال ۱۷۶۱؛ استفتائات، آیت الله مکارم، ج ۱، فصل ۳۰، احکام سربریدن و شکار حیوانات؛ استفتائات، آیت الله همدانی، ج ۱، احکام شکار و ذبح حیوانات؛ استفتائات، آیت الله خامنه ای، احکام خوردن و آشامیدن، صید، ذبح و شکار حیوانات.

۲. استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردن و آشامیدن، صید، ذبح و شکار حیوانات.

می شوند و به راحتی قابل صید می باشند که اگر زنده صید شوند، خوردنشان حلال بوده^۱ و اگر به صورت مرده صید شوند، خوردنشان حرام است.^۲

مواد منفجره

شیوه صید عده ای از صیادان، استفاده از نارنجک و یا دیگر مواد منفجره است به طوری که در اثر موج انفجار، ماهی ها به صورت مرده و یا نیمه جان روی سطح آب قرار گرفته و صید می شوند. و حکم این دسته از ماهیان همانند حکم صید به صورت داروهای شیمیایی است که در صورت صید زنده، خوردنشان حلال و الا اگر به صورت مرده صید شوند خوردنشان حرام است.^۳

تخلیه آب

از جمله شیوه های صید در استخرهای پرورش ماهی، روش تخلیه آب است، که در این روش به نیت صید ماهی، آب را تخلیه می کنند اما نکته قابل توجه اینکه، قبل از مردن ماهیان، باید آنها را با دست یا به وسیله دیگر، گرفته تا صید صدق کند و الا اگر آب را تخلیه کنند تا

۱. استفتائات آیت الله سیستانی، احکام صید.

۲. توضیح المسائل مراجع، آیت الله سیستانی ج ۲، ص ۵۹۱، ذیل مسأله ۲۶۱۵

۳. استفتائات آیت الله مکارم، ج ۱، فصل ۳۰، احکام سربریدن و شکار حیوانات؛ استفتائات آیت الله بهجت، احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها، سؤال ۵۸۷۳.

ماهی‌ها جان دهند و سپس اقدام به جمع آوری آن کنند، تذکیه صید، صدق نکرده و حرام می‌شوند.

• حکم فقهی:

اگر آب فرورود و ماهی در خشکی بماند، چنان چه پیش از آن که بمیرد، با دست یا به وسیله دیگر، کسی آن را بگیرد، بعد از جان دادن، حلال است.^۱

• استفتاء:

س: چنانچه دریچه تخلیه آب حوضچه‌های پرورش ماهی را به نیت صید ماهی باز کرده تا آب کاملاً تخلیه شده و ماهی‌ها جان دهند، صید محسوب می‌شود و ماهی‌ها حلال است؟

ج: اگر در همان حال ماهی‌ها جان داده‌اند، صید محسوب نشده و تذکیه نمی‌شوند.^۲ مگر آنکه با دست یا به وسیله دیگر کسی آن را بگیرد که در این صورت بعد از جان دادن حلال است.^۳

تغییر مسیر آب

شیوه تغییر مسیر آب از جمله شیوه‌های صید در

۱. توضیح المسائل مراجع، مسأله ۲۶۱۶، ص ۵۹۱.

۲. استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، صید، ذبح، سؤال ۱۲۰۲

۳. توضیح المسائل مراجع، مسأله ۲۶۱۶، ص ۵۹۱.

رودخانه هاست، که در اثر آن، مسیر آب، خشک شده و ماهی‌ها به راحتی صید می‌شوند.

• حکم فقهی:

اگر ماهی از آب بیرون بیفتد یا موج آن را بیرون بیاورد یا آب فرورود و ماهی در خشکی بماند، چنان چه پیش از آن که بمیرد، با دست یا به وسیله دیگر، کسی آن را بگیرد، بعد از جان دادن، حلال است.^۱

• استفتاء:

س: مورد دیگری از صید که رایج است، این است که اگر رودخانه دو شط باشد، یعنی دو خط جریان داشته باشد و آب را از یکی از این دو شط به دیگری برگردانند به شکلی که آب شط مذکور خشک شود و ماهی‌ها در خشکی واقع شوند، بفرمایید اولاً آیا این نوع صید از حیث شرعی جایز است؟ و ثانیاً در صورت جایز بودن، اگر ماهی‌ها پیش از دسترسی به آنها بمیرند، چه حکمی دارد؟
ج: ماهی‌هایی که در شط وارد می‌شوند، اگر زنده از آب گرفته شوند حلال هستند، اما آنچه داخل شط می‌میرند حلال نیستند.^۲

۱. توضیح المسائل مراجع، مسأله ۲۶۱۶، ص ۵۹۱.

۲. جامع المسائل، آیت الله فاضل، ج ۱، احکام خوردن و آشامیدن، ص ۳۵۹، سؤال ۱۳۶۵.

صید با ابزار غصبی

• استفتاء:

س: اگر کسی با غضب کردن یا سرقت تور ماهیگیری به صید ماهی پردازد حکمش چیست؟
 ج: استفاده از ابزار غصبی، هر چند جایز نیست^۱ ولی باید اجرت المثل آن را به صاحبش پردازد، اگرچه درآمد حاصل از آن حلال است.^۲

استفاده از بیت المال برای صید

شیلات، وابسته به وزارت جهاد کشاورزی است و امکانات آن، بیت المال شمرده می شود. افرادی که در شیلات کار می کنند، حق ندارند از امکانات آن، استفاده شخصی کرده و با قایق های شیلات، برای نیازهای شخصی خویش، اقدام به صید کنند. امکانات صید در شیلات، امانت مردم نزد کارمندان شیلات است و لذا کارمندان شیلات باید امانتدار مردم باشند. قرآن کریم در سزای خیانت می فرماید:

﴿وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾^۳ (و هر که خیانت کند، در روز رستاخیز، آنچه را در آن خیانت کرده با خود

۱. استفتائات مؤلف از سایت آیت الله مکارم، کد استفتاء: ۹۳۰۳۰۹۰۱۴۹.

۲. استفتاء مؤلف از سایت آیت الله خامنه ای، شماره استفتاء: ۴۴۴۱۰۹.

۳. سوره آل عمران آیه ۱۶۱.

[به صحنه محشر] می آورد).

• استفتاء:

س: این جانب اقدام به استفاده شخصی از بیت المال کرده‌ام، وظیفه من برای برئ الذمه شدن چیست؟ استفاده شخصی از امکانات بیت المال تا چه حدی برای کارمندان جایز است؟ و در صورتی که با اذن مسئولین مربوطه باشد، چه حکمی دارد؟

ج: استفاده کارمندان از امکانات بیت المال در ساعات رسمی کار، به مقدار متعارفی که مورد ضرورت و نیاز است و شرایط کاری بیانگرازان به کارمندان در این مقدار از استفاده است، اشکال ندارد و همچنین استفاده از امکانات بیت المال با اذن کسی که از نظر شرعی و قانونی حق اذن دارد، بدون اشکال است. در نتیجه، اگر تصرفات شخصی شما در بیت المال به یکی از دو صورت مذکور باشد، چیزی در این رابطه به عهده شما نیست، ولی اگر از اموال بیت المال استفاده غیرمتعارف کرده باشید و یا بدون اذن کسی که حق اذن دارد، بیشتر از مقدار متعارف استفاده نمایید، ضامن آن هستید و باید عین آن را اگر موجود باشد به بیت المال برگردانید و اگر تلف شده باشد، باید عوض آن را بدهید و همچنین باید اجرت المثل استفاده از آن را هم در صورتی که اجرت

داشته باشد به بیت المال پردازید.^۱

صید ماهیان بی فلس^۲

همه ماهی‌ها برای خوردن خلق نشده‌اند صیادان باید ماهی‌های دارای فلس را صید کنند. گاهی صیاد پس از آن که تور یا قلاب ماهی‌گیری را از آب بیرون می‌آورد، داخل تور، ماهیان بی فلسی را مشاهده کرده و آنرا در خشکی انداخته تا جان بسپارند اگرچه این دسته از ماهیان، بی فلس و حرام بشمار می‌آیند اما عدم بهره‌بری از آن دلیل بر زائد بودن آن نبوده و سزاوار است دوباره در آب گذاشته تا ادامه حیات دهند.

صید بی رویه و بحران محیط زیست

در زمان‌های سابق، صید ماهی هیچ تهدیدی برای محیط زیست نبوده است. اما امروزه، به علت افزایش جمعیت و پیشرفت صنعت صید، سبب شده تا صید بی رویه ماهی و همچنین صید در فصل تخم‌ریزی، محیط زیست را به خطر انداخته و باعث کمیاب شدن بعضی از ماهیان و خطر انقراض آنان شده است، از این رو

۱. توضیح المسائل آیت الله خامنه ای، احکام قوانین و مقررات دولتی، اموال دولتی.

۲. فلس، همان پولک‌هایی است که روی پوست ماهی می‌باشد. (توضیح المسائل آیت الله بهجت، ص: ۴۱۸)

دولت ها، برای حفظ محیط زیست و عدم انقراض بعضی از ماهیان، قوانینی وضع کرده و جرائمی را برای متخلفان این امر در نظر گرفته اند.

ماده ۲۲ بند «ج» قوانین شیلات ایران:

شرکت سهامی شیلات ایران می تواند صیادانی را که مرتکب يك یا تمام جرایم زیر شده باشند، به دادگاه معرفی نماید. دادگاه نسبت به مراتب و درجات جرم، مرتکبین را به پرداخت جزای نقدی از يك میلیون (۱،۰۰۰،۰۰۰) ریال تا ده میلیون (۱۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال و مصادره محصولات صیادی و ابزار و آلات صید محکوم می نماید:

۱. صید در مناطق ممنوعه ؛
۲. صید گونه هایی که صید آنها ممنوع شده است.

• استفتاء:

س: شکار و صید بی رویه آبزیان، که موجب نابودی نسل آنها خواهد شد، از لحاظ شرعی چه حکمی دارد؟
ج: اگر موجب ضرر و زیان جامعه گردد حرام است.^۱
تبصره: اگرچه صید ماهی به صورت قاچاق، غیر

۱. استفتائات آیت الله مکارم، ج ۲، فصل ۳۴، مسائل متفرقات ذبح. البته لازم به ذکر است که تشخیص این نابودی نسل ماهیان با کارشناسان مسلمان، امین و عادل اثبات می شود. و تشخیص مسئولان نهادهای استکباری، در این باره فاقد اعتبار شرعی است.

قانونی و خلاف است و صیادان متخلف باید مجازات شوند؛ اما خوردن ماهی هایی که بدون مجوز، صید می شوند، حلال است.^۱

صید ماهی توسط زنان

جزیره «هنگام» به دهکده ماهیگیری شهرت دارد. در قدیم، مردهای این جزیره، برای کار با لنج های بزرگ، به آن سوی آب ها سفر می کردند و زن ها و بچه ها در جزیره باقی می ماندند که چیزی برای خوردن در آن پیدا نمی شد. آب شور و زمین بی حاصل، زنان را برای تهیه غذا، راهی دریا می کرد، تا مردان جزیره با پول و آذوقه از راه برسند. این گونه بود که زنان جزیره «هنگام» ماهیگیر شدند. ماهیگیران تکه ای از گوشت ماهی مرکب را به قلاب می زنند و آن را با وزنه ای به عمق آب می فرستند. آنان مقداری از ماهی های صید شده را به خانه می برند و بقیه را به سماک «ماهی فروش» می فروشند.^۲

از نظر اسلام اگرچه زنها می توانند به کار و اشتغال زایی پردازند اما از آنجایی که لازمه صید، بودن در آب است حفظ حجاب و نشان ندادن زینت از تأکیدات قرآن کریم

۱. استفتائات آیت الله، بهجت احکام خوردن و آشامیدن، سؤال ۵۸۷۸.

۲. اقتباس از وبلاگ صید و صیادی و آبی پروری با اندکی تغییر و تلخیص:

<http://delvarseid.persianblog.ir/post/90>

است که می‌فرماید:

«به زنان باایمان بگو: ... و زینت خود را [مانند گوشواره و گردن بند] [در برابر کسی] آشکار نکنند مگر مقداری که [طبیعتاً مانند انگشتر و حنا و سرمه، بردست و صورت] پیداست، و [برای پوشاندن گردن و سینه] مقنعه‌های خود را به روی گریبان‌هایشان بیندازند، و زینت خود را آشکار نکنند مگر برای شوهرانشان، یا پدرانشان...»^۱

پرورش ماهی در استخر غضبی

اسلام ارزش فراوانی برای اموال مردم قائل است. لذا اگر کسی با حیله و نیرنگ، زمین شخصی دیگر را غصب کند تا به پرورش ماهی اقدام کند علاوه بر آنکه مرکب گناه بزرگی شده، نماز خواندن در آن مکان را هم باطل دانسته. پیامبر اسلام ﷺ فرمود: کسی که به ناحق زمینی را بگیرد، باید خاک آن را تا محشر به دوش بکشد.^۲

۱. اگرچه اسلام، از کار کردن زن جلوگیری نکرده اما کار کردن نباید سبب شود که شؤنات اسلامی رعایت نشود و واجبات الهی کنار گذاشته شود لذا زمانی که برای صید و صیادی قدم برمی‌دازند بیشتر باید رعایت حجاب کرده و حریم‌های الهی را رعایت کنند که «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلَا يَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ...» سوره نور آیه ۳۱.

۲. أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «مَنْ أَخَذَ أَرْضًا بِغَيْرِ حَقِّهَا كُفِّفَ أَنْ يَحْمِلَ ثَرَاهَا إِلَى الْمَحْشَرِ» (عوالی الثالی العزیزیه فی الاحادیث الدینیة، ج ۳، ص ۴۷۴)

• حکم فقهی:

نماز در زمین غصبی، باطل است؛ هر چند روی جا نماز و تخت باشد.^۱

به کار گرفتن افراد در صید

زندگی بشر، زندگی جمعی است. اداره این زندگی جز از طریق تعاون و خدمت متقابل، امکان پذیر نیست، اگر همه مردم در یک سطح از نظر زندگی، استعداد باشند، اصل تعاون و خدمت به یکدیگر و بهره‌گیری هراسانی از دیگران، متزلزل می‌شود.^۲ خداوند منان، برخی از افراد را از تمکن بیشتری بهرمند کرده تا افرادی را که از بهره مادی کمتری برخوردارند به کار گرفته شوند تا در مقابل زحماتی که مُتحمّل می‌شوند، استحقاق مزد پیدا کنند.

قرآن می‌فرماید: «آیا آنان هستند که رحمت پروردگارت را تقسیم می‌کنند؟ ما در زندگی دنیا معیشت آنان را میانشان تقسیم کرده‌ایم، و برخی را از جهت درجات [فکری و مادی] بر برخی برتری داده‌ایم؛ تا برخی از آنان، برخی دیگر را [در امر معیشت و سایر امور] به خدمت گیرند و رحمت پروردگارت از آنچه آنان جمع می‌کنند، بهتر

۱. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۵۱۱.

۲. تفسیر نمونه، ج ۲۱، ص ۵۱.

است.»^۱

متأسفانه بعضی از صیادان و کارفرمایان، مزد کارگران را با تأخیر زمانی زیادی پرداخت می‌کنند و یا اصلاً پرداخت نمی‌کنند. که شرع مقدس به شدت از این کار نهی کرده و برای کسانی که نسبت به حقوق زیردستان، سهل‌انگاری می‌کنند وعده عدم مغفرت داده است. پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود: «خداوند آمرزنده هرگناهی است مگر کسی که مزد کارگریا مهریه زنی را غصب کند.»^۲

معرفی ماهی‌های خاویاری، تزئینی و میگو

ماهی‌های خاویاری

دریای خزر مهم‌ترین منبع ماهیان خاویاری در جهان است بطوری که حدود ۹۰ درصد از خاویار غیر پرورشی عرضه شده به بازارهای جهانی، محصول این دریا است. شرایط زیستی حاکم بر سواحل جنوبی خزر، خاویار ایران را از بالاترین کیفیت در بازارهای جهانی برخوردار کرده است. لذا اداره شیلات، صید این ماهی‌ها را به علت

۱. «أَهُمْ يَفْسُقُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ» سوره زخرف آیه ۳۲.

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ غَافِرٌ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا الرَّجُلَ اغْتَصَبَ أَجِيرًا أَجْرَهُ أَوْ مَهْرًا امْرَأَةً» (جامع أحاديث الشيعة (للبروجردی)؛ ج ۲۴؛ ص ۸۲)

در خطر افتادن نسل آنان ، غیرقانونی اعلام کرده است .
پنج گونه از ماهیان خاویاری در دریای خزر وجود دارد
که عبارتند از :

۱. فیل ماهی یا بلوگا؛
۲. تاس ماهی ایرانی یا قره برون؛
۳. تاس ماهی روسی یا چالباش؛
۴. شیپ؛
۵. اوزون برون یا سوروگا.^۱

۱. سایت پایگاه اطلاع رسانی سازمان شیلات ایران با اندکی تلخیص:
www.fisheries.ir /portal/Home
فیل ماهی یا بلوگا: بزرگترین عضو این خانواده است که در دریای خزر زیست
می کنند و به همین واسطه به فیل ماهی معروف است. مرغوب ترین
खाویار از این گونه استحصال می گردد.
تاس ماهی یا قره برون: این گونه، بومی سواحل ایران است و खाویار آن
رنگ های متنوعی از رنگ طلایی تا خاکستری تیره را در بر می گیرد.
تاس ماهی روسی یا چالباش: مهم ترین گونه تاس ماهیان در شمال دریای خزر
محسوب می گردد و در بخش های جنوبی نیز یافت می گردد.
شیپ: این گونه از جمله ماهیان نادر و کمیاب در دریای خزر محسوب می
گردد، به طوری که در معرض انقراض قرار گرفته و صید آن ممنوع است.
اوزون برون یا سوروگا: کوچک ترین عضو گونه بومی خزر بوده که به واسطه پوزه
بلند و شکل منحصر به فرد آن به نام اوزون برون (دماغ بلند به زبان ترکی)
معروف است. खाویار آن از نظر ظاهری ریزتر از بقیه، اما از نظر طعم و مزه
دلچسب تر از بقیه گونه ها می باشد.

ماهی اوزون برون

در زمان حضرت امام خمینی ره در فلس دار بودن و عدم فلس دار بودن ماهی اوزون برون اختلاف شده که کارشناسان معتقد بودند اوزون برون از جمله ماهیانی هستند که فلس دار بوده لذا به دستور امام خمینی ره سمیناری در سال ۱۳۶۲ برای اثبات فلس داشتن ماهی اوزون، تشکیل شده که ما در این قسمت متن کامل اطلاعیه را می آوریم:

در نیمه سال ۱۳۶۲ پیرو بررسی حلیت یا حرمت تاسماهی، فیل ماهی و ماهی اوزون برون، سمیناری در بندرانزلی مُتشکل از نماینده امام علیه السلام در استان گیلان و عده ای از روحانیون گیلان، مازندران، قم و دفتر امام علیه السلام و همچنین با حضور جمعی از اهل عرف و ماهی شناسان و اساتید علوم زیست شناسی و متخصصان مورد اعتماد برگزار گردید.

در این سمینار، متخصصان با دست خط خود نوشته و امضا کردند که انواع تاسماهیان دریای خزر، ماهی اوزون

برون، شیپ و فیل ماهی در قسمت هایی از بدنشان مخصوصاً بر روی ساقه بالاییِ باله دُمی، دارای فلس های لوزی شکل می باشند.

اسامی متخصصانِ امضا کننده بدین شرح است:
 دکتر غلام حسین وثوقی: دکتر در رشته ماهی شناسی از دانشگاه هامبورگ؛

دکتر بابا مخیر: دانشیار دانشکده دام پزشکی تهران؛
 دکتر قباد آذری تاکامی: استاد یار دانشکده پزشکی؛
 آقای هوشنگ قیاسی: کارشناس آبزیان و متخصص تکثیر و پرورش ماهی و ماهی شناسی از انگلستان؛

دکتر بهیار جلالی جعفری: کارشناس آبزیان؛
 آقای علیرضا فردوسی: سرپرست واحد آبزیان؛
 آقای مهدی یوسفیان: کارشناس تکثیر و پرورش ماهی؛
 آقای محمد سعید: لیسانسیه زیست شناسی و سرپرست بخش تحقیقات آبزیان سازمان حفاظت محیط زیست؛

آقای مهدی گل سخن: فوق لیسانس در رشته ماهی شناسی و تکثیر ماهی؛

آقای ابوالقاسم شریعتی فیض آبادی: فوق لیسانس در رشته ماهی شناسی و تکثیر و پرورش ماهی شیلات

ایران.^۱

ماهی ازوون برون حاوی تخم خاویار

خاویار

ماهی‌های تزئینی

متأسفانه یکی از کارهای ناپسندی که در جامعه ما بالخصوص در ایام عید رواج دارد، فروش ماهی‌های قرمز است. خدای متعال برای همه موجودات هستی، حتی برای ماهی‌های زینتی که برخی آنرا در ایام عید خریداری

۱. امام خمینی، رساله نوین، خوردنی‌های حلال، حرام ص ۱۵۹ عبدالکریم بی آزار شیرازی

می‌کنند و در تئنگ شیشه‌ای کوچک قرار می‌دهند حقی قائل شده. زندانی کردن ماهیان در تئنگ‌های بسیار کوچک، و بازی کردن کودکان با این دسته از ماهیان، در حقیقت آزار رساندن به آفریده خداست.

افرادی که این دسته از ماهیان را در چنین مکان‌هایی نگهداری می‌کنند، باید به موقع به آنها غذا بدهند، آب آن را به موقع تعویض کنند و از دست کودکان دور نگه دارند، زیرا چنین ماهیانی به مراقبت بیشتری نیازمند. که در صورت عدم مراقبت‌های لازم، عُمرشان کوتاه شده و می‌میرند. لذا سزاوار است که پس از پایان تعطیلات عید، ماهی‌ها را در رودخانه، دریا و یا استخرهای بزرگ، رها کنند.

متأسفانه برخی افراد برای منافع مادی خود، اقدام به رنگ کردن ماهی‌های معمولی، کرده و آنها را با نام ماهی قرمز و تزیینی می‌فروشند که باعث مرگ زودرس این دسته از ماهیان می‌شود.

میگو (اربیان ، روبیان)

میگواز آبیان حلال گوشت بوده و مانند ماهی تذکیه می‌شود، یعنی حلال بودن آن، مشروط به زنده گرفتن آن، از آب است.^۱

۱. استفتائات آیت الله خامنه‌ای، احکام خوردن و آشامیدن، سؤال ۱۱۸۸

میگوهای مشهور خلیج فارس عبارتند از:

میگوی ببری سبز؛

میگوی سفید هندی؛

میگوی موزی؛

میگوی سفید؛

میگوی خنجری؛

مرجان‌های دریایی

مرجان‌های که در زیر دریاها قرار دارد، شگفتی‌هایی است که انسان تازه بدان دست یافته. گیاهان دریایی زیر آب، همانند شهری چراغانی است که انسان از دیدن آن، به یاد عظمت خالق هستی افتاده که:

«يَا مَنْ فِي الْبَحْرِ عَجَائِبُهُ»، (ای کسی که عجائبش در دریاست).

و استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۳۷۷، سؤال ۵۸۸۰ و آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن و آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۶، سؤال ۹۹۷، و استفتائات جدید، آیت الله تبریزی، ج ۱، ص ۳۹۸ سؤال ۱۷۶۶

امروزه دانشمندان و دولت‌ها سعی در حفظ این گونه صخره‌های دریایی می‌کنند. از این رو، سزاوار است صیادان مراقب گیاهان دریایی باشند تا مبادا این گیاهان بسیار زیبا آسیب ببینند.

منع آزار آبزیان

در فقه اسلام، ادرار کردن در لانه حیوانات و آب راکد و جاری مکروه دانسته شده زیرا مایه آزار برخی موجودات است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از ادرار کردن در آب جاری جز هنگام ضرورت نهی کرده و فرمود: «در آب آبزیانی هستند»^۱ و همچنین از ادرار در آب راکد نهی کرده و فرمود: «موجب کم خردی است»^۲.

نکته: علاقه مشتریان به خرید ماهی زنده، سبب شده تا بعضی فروشندگان برای فروش ماهی‌های زنده، آنها را در درون ظرفهای کوچکی قرار داده و در معرض دید همگان قرار می‌دهند که همین امر عاملی شده تا تعدادی از ماهیان بزرگ در این گونه ظرف‌ها، با کاهش اکسیژن مواجه شده و با سختی فراوان به حیات خود ادامه دهند که این یکنوع دیگری از آزار آبزیان بشمار می‌آید.

۱. قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: «أَنَّهُ نَهَى أَنْ يَبُولَ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ الْجَارِيِ إِلَّا مِنْ ضَرُورَةٍ وَقَالَ إِنَّ لِلْمَاءِ أَهْلًا» (وسائل الشيعة، ج ۱، ص ۳۴)
 ۲. عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فِي حَدِيثِ الْمَتَاهِي قَالَ: «وَنَهَى أَنْ يَبُولَ أَحَدٌ فِي الْمَاءِ الرَّكَدِ فَإِنَّهُ يَكُونُ مِنْهُ ذَهَابُ الْعَقْلِ» (وسائل الشيعة؛ ج ۱؛ ص ۳۴)

احکام سفر دریایی

نماز، انسان را با خالق هستی پیوند می‌زند. صیادان در همه حال به ویژه در سختی‌ها و هنگام روبه رو شدن با امواج خروشان دریا، به این نیاز، بیشتر پی برده که انسان، محتاج نماز است و در عرصه‌های خطر، محتاج‌تر.

صیادان علاوه بر آنکه باید به نماز اول وقت، مقید باشند باید احکام مربوط به نماز در دریا را هم یاد بگیرند، مثلاً باید بدانند که چگونه قبله شناسی کنند؟ آیا خواندن نماز در کشتی در حال حرکت صحیح است یا خیر؟ و ده‌ها سؤال دیگر که ما در اینجا تنها به یک نمونه از احکام شرعی نماز در دریا بسنده می‌کنیم.

نماز خواندن در وسایل نقلیه‌ای که موجب حرکت و تکان خوردن انسان نمی‌شود و انسان در آن وسایل آرامش دارد؛ مثل کشتی، هواپیما، قطار با رعایت شرایط نماز، مثل قبله، اشکال ندارد. ولی اگر عرفاً با استقرار و طمأنینه منافات داشته باشد مثل قایق و ماشین سواری صحیح نیست مگر در حال ضرورت و تنگی وقت.^۱

صیادان علاوه بر احکام نماز، باید احکام مربوط به میت (اعم از غسل، کفن و دفن) را فرا گرفته که در صورت مشاهده چنین مسأله‌ای، قدرت بر غسل و کفن و دفن

۱. رساله توضیح المسائل، آیت الله فاضل، ص: ۱۴۹، مسأله ۲۵۲

میت را داشته باشند.

اگر کسی در کشتی بمیرد، چنانچه جسد او فاسد نمی شود و بودن او در کشتی مانعی ندارد، باید صبر کنند تا به خشکی برسند و او را در زمین دفن کنند و گرنه، باید در کشتی غسلش بدهند و حنوط و کفن کنند و پس از خواندن نماز میت چیز سنگینی به پایش ببندند و به دریا بیندازند یا او را در خمره بگذارند و درش را ببندند و به دریا بیندازند و اگر ممکن است باید او را در جایی بیندازند که فوراً طعمه حیوانات نشود.^۱

آثار صید در زندگی اقتصادی

برکات صید فقط شامل صیادان نمی شود؛ بلکه بسیاری از مردم از آن بهره مند می شوند، اکنون به معرفی برخی از آنان می پردازیم:

صیادان

نخستین افرادی هستند که از صید بهره می برند.

۱. بنابر فتوای آیت الله زنجانی، آیت الله تبریزی، آیت الله سیستانی، آیت الله بهجت و آیت الله صافی، پس از خواندن نماز میت، در ابتداء او را در خمره بگذارند و درش را ببندند و به دریا بیندازند و الا اگر خمره نبود چیز سنگینی به پایش بسته و به دریا بیندازند و اگر ممکن است باید او را در جایی بیندازند که فوراً طعمه حیوانات نشود (توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۳۳۹، مسأله ۶۱۱۶)

ماهی فروشان

که با فروش ماهی‌های صید شده، مخارج زندگی خود را تأمین می‌کنند.

سازندگان کشتی و قایق

کشتی یا قایق از چوب، میخ، آهن و غیره ... ساخته می‌شود. اکنون بسیاری از چوب‌بری‌ها، فروشندگان آهن از برکات صید رونق گرفته و تعداد بسیاری از افراد جامعه را در کارگاه‌های خود مشغول به کار ساخته‌اند.

در گرو رونق صیادی است. اکنون هزاران نفر در کارگاه‌های ساخت قایق، کشتی، صنایع وابسته به آن کار می‌کنند.

وسایل صیادی

ساخت وسایل صیادی، مانند تور ماهیگیری، چوب پنبه، سُرَب و طناب، در بسیاری از کارگاه‌ها اشتغال زایی خوبی را برای جوانان به وجود آورده است.

صادرات صید

امروزه به دلیل پیشرفت صنایع حمل و نقل و کنسروسازی شرائطی فراهم شده تا عده‌ای دیگر از آثار صید بهره‌مند شوند.

توصیه به صیادان

صیادان به علت خطرات زیاد صید مثل مواجه شدن با امواج خروشان دریا و غرق شدن، گم کردن راه، کمبود سوخت و مواد غذایی، خراب شدن کشتی و ... باید قبل از رفتن به دریا، کار خود را با نام خداوند و دعا و صدقه آغاز کنند.

امام صادق علیه السلام فرمود: «صدقه با دست خود، انسان را از مرگ بد و هفتاد نوع بلاء، حفظ می کند».^۱
و در حدیثی دیگر فرمود: «هر کس از بلایی بترسد که به او برسد و پیش از رسیدن آن بلاء، درباره (برطرف شدن) آن، دعا کند، خدای عز و جل هرگز آن بلاء، را به او نشان نمی دهد».^۲

یکی از واجبات مهم صیادی، دانستن شناست. صیادان باید لوازم اولیه صید و همچنین لباس های غریق نجات را، همراه داشته باشند؛ اگرچه مدت حضورشان در دریا بسیار کم باشد.
صیادان از جمله اقشار زحمت کشی هستند که «رزقشان صد درصد خدادادی و از طریق حلال و به

۱. قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: «الْصَّدَقَةُ بِالْيَدِ تَقِي مِيتَةَ السَّوْءِ وَتَدْفَعُ

سَبْعِينَ نَوْعًا مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ» (الكافي، ج ۴، ص ۳).

۲. أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: «مَنْ تَخَوَّفَ مِنْ بَلَاءٍ يُصِيبُهُ فَتَقَدَّمَ فِيهِ بِالْدُّعَاءِ لَمْ يُرِهِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ الْبَلَاءَ أَبَدًا» (الكافي، ج ۲، ص ۴۷۲).

صورت طبیعی است، مثل دو نفر که مشغول ماهیگیری می شوند، یکی صدها ماهی در توری که او افکنده صید می شود، ولی دیگری چند ماهی به تور صید می کند.^۱ و همین امرزمینه ساز توجه بیشتر آنان بسوی خدا شده و باید از حسادت نسبت به یکدیگر دوری بورزند که وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ^۲ و خداست که رزق بعضی افراد را بر بعضی دیگر برتری داده است.

برخی از قوانین شیلات ایران

بنادر صیادی تحت سرپرستی و نظارت شیلات اداره خواهد شد.

به منظور حمایت از فعالیت های صید و صیادی:
الف. شیلات می تواند مالکان شناورهای صید صنعتی ایرانی و خارجی را ملزم به بیمه نمودن شناورهای خود نزد بیمه گران ایرانی یا دارای نمایندگی در ایران برای جبران خسارت احتمالی وارده از جانب این شناورها در محدوده آب های ساحلی به شناورهای صید ساحلی بنماید.^۳

۱. چهارصد نکته از تفسر نور، ص ۱۹۶.

۲. سوره نحل آیه ۷۱.

۳. البتّه الزام دیگران به کاری و به قرارداد خاص برخلاف احکام اولیه فقهای اسلام است در این موضوع باید به احکام بیمه مراجعه شود.

ب. صندوق بیمه محصولات کشاورزی مکلف است نسبت به بیمه نمودن محصولات صید شده و سایر شرکتهای بیمه نسبت به بیمه نمودن ابزار و آلات صید اقدام نماید.

ج. شرکت سهامی شیلات ایران، هنگام صدور پروانه صید و صیادی برای کلیه شناورها، موظف است قبلاً بیمه نامه شناور و ابزار و ادوات را دریافت نماید.

حمل و استفاده از ابزار و ادوات صیادی غیر مجاز و همچنین موادی از قبیل مواد منفجره، سمی و یا برقی که باعث ضعف، بیماری و یا مرگ آبزیان شوند، ممنوع می باشد.

انجام هرگونه فعالیت تکثیر و پرورش آبزیان با کسب مجوز از شرکت سهامی شیلات ایران، توسط اشخاص حقیقی و حقوقی که دارای شرایط مندرج در این قانون و مقررات اجرایی آن هستند، مجاز می باشد.

چنان چه ایجاد مزارع و تاسیسات تکثیر و پرورش آبزیان باعث خسارت به منابع آبی شود، صدور مجوز تکثیر و پرورش ممنوع خواهد بود. در صورتی که تاسیسات تکثیر و پرورش در معرض آلودگی یا بیماری های مسری باشند، شیلات موظف است دستور اتخاذ تدابیر حفاظتی لازم را صادر نماید.

ماده ۲۲

(الف) هر شناور صیادی خارجی که بدون کسب پروانه لازم پیش بینی شده در این قانون، اقدام به انجام فعالیت صیادی در آبهای مذکور در ماده ۲ این قانون بنماید، به پرداخت جزای نقدی از دو میلیون ریال تا یکصد میلیون ریال و مصادره محصولات صیادی محکوم می گردد. علاوه بر مجازات فوق الذکر، دادگاه می تواند شناور صیادی، آلات و ادوات صید و سایر ابزار موجود در شناور را نیز مصادره نماید.

(ب) مرتکبین جرایم ذیل:

- انجام فعالیت صیادی اشخاص ایرانی بدون کسب پروانه لازم پیش بینی شده در این قانون،
- انتقال غیر مجاز محصولات صیادی از شناور به شناورهای غیر مجاز،
- عرضه و انتقال آبزیان به منظور تکثیر و پرورش آنها بدون داشتن گواهی بهداشتی،
- فروش آلات و ادوات صیادی غیر مجاز،
- تغییر مسیر، ایجاد موانع فیزیکی و احداث هرگونه تأسیسات غیر مجاز در رودخانه هایی که به عنوان مسیر مهاجرت یا تکثیر طبیعی آبزیان تعیین شده اند،
- ایجاد هرگونه آلودگی یا انتشار بیماری های مسری و

تخلیه فاضلاب‌های صنعتی و هرگونه مواد آلاینده که باعث خسارت به منابع آبی شود؛
 با حکم محاکم قضایی، محکوم به پرداخت جزای نقدی تا سه برابر ارزش محصول (متناسب با نوع تخلف، ظرفیت شناور، میزان و نوع صید) برای موارد ۱، ۲، ۳ و یا یک تا پنج میلیون ریال برای سایر موارد می‌شود. بعلاوه، دادگاه می‌تواند محصولات صیادی و پرورشی و یا حاصل فروش آنها و آلات و ادوات صید و سایر ابزار و مواد به کار رفته در ارتکاب جرایم را مصادره نماید و واحد آلاینده را نیز تارفع نقص از ادامه کار باز دارد.

در صورت تکرار جرایم مقرر در این بند، دادگاه علاوه بر مجازات مقرر، آلات و ادوات صید و سایر ابزار و ادوات به کاررفته در ارتکاب جرایم مذکور را مصادره می‌نماید.

(ج) شرکت سهامی شیلات ایران می‌تواند صیادانی را که مرتکب یک یا تمام جرایم زیرشده باشند به دادگاه معرفی نماید. دادگاه نسبت به مراتب و درجات جرم، مرتکبین را به پرداخت جزای نقدی از یک میلیون (۱،۰۰۰،۰۰۰) ریال تا ده میلیون (۱۰،۰۰۰،۰۰۰) ریال و مصادره محصولات صیادی و ابزار و آلات صید محکوم می‌نماید:

۱. صید در مناطق ممنوعه،
۲. صید گونه‌هایی که صید آنها ممنوع شده است،

۳. صید گونه هایی که برای آنها اجازه لازم دریافت نشده است،
۴. فعالیت شناورهای صیادی صنعتی در مناطق صید ساحلی،
۵. صید با آلات و ادوات و مواد غیرمجاز و یا نگاهداری این گونه آلات و ادوات و مواد در شناور بدون کسب مجوز از شیلات،
۶. حمل و نگهداری محصولات صید شده غیرمجاز در شناور،
۷. عدم ارسال اطلاعات مربوط به ماده ۱۶ این قانون و یا ارائه اطلاعات غیرواقعی مربوط به صید و فعالیت های تکثیر و رورش انجام شده و به ترتیب مقرر در این قانون و مقررات اجرایی آن،
۸. عدم رعایت مقررات مربوط به در معرض دید قرار دادن علائم، اسامی، حروف و شماره هایی که شناسایی یا تعیین هویت شناور را ممکن می سازد.
- (د) صید، عمل آوری، عرضه، فروش، حمل و نقل، نگهداری واردات و صادرات انواع ماهیهای خاویاری و خاویار، بدون اجازه شیلات ممنوع است و مرتکب و مرتکبین به جزای نقدی تا سه برابر ارزش محصول (متناسب با نوع و میزان صید) و حبس يك تا سه ماه

محکوم می شوند.

در صورت تکرار جرایم مقرر در این بند، دادگاه، مرتکب یا مرتکبین را علاوه بر جزای نقدی مقرر، به نودویک روز تا شش ماه حبس تعزیری محکوم می نماید.

ماده ۲۳

آئین نامه های اجرایی مورد نیاز این قانون ظرف مدت ۳ ماه، به پیشنهاد وزارت جهاد سازندگی با هماهنگی سازمان حفاظت محیط زیست، تهیه و به تصویب هیات وزیران می رسد. قانون فوق، مشتمل بر بیست و سه ماده و پنج تبصره در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ چهاردهم شهریور ماه یکهزار و سیصد و هفتاد و چهار مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۴/۶/۲۲ به تایید شورای نگهبان رسیده است. علی اکبر ناطق نوری، رئیس مجلس شورای اسلامی.^۱

۱. سایت پایگاه اطلاع رسانی سازمان شیلات ایران:

<http://fisheries.ir/portal/Home/Default.aspx>

فصل دوم:

احکام تذکیه صید

شرط تذکیه

تذکیه ماهی، به این است که اگر ماهی فلَس دار را (به هر شکل و از هر نوعی که باشد،^۱ خواه فلَس آن کم باشد یا زیاد، کوچک باشد یا درشت، حتی ماهیانی که فلَس آنها سُست است و در دام می‌ریزد)^۲ زنده از آب بگیرند و بیرون آب جان دهد، پاك و خوردن آن حلال است.^۳ آنچه که مهم است اینکه فلَس ماهی باید با چشم عادی و بدون

۱. جامع المسائل آیت الله فاضل، ج ۱، احکام خوردن و آشامیدن، سؤال ۱۳۶۶.

۲. رساله توضیح المسائل (مکارم)؛ ص: ۴۳۷، مسأله ۲۲۴۷.

۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۵۹۰، مسأله ۲۶۱۵.

وسایل ذره بین دیده شود.^۱ امام صادق علیه السلام فرمود: ماهی
فلس دار را بخور و ماهی بی فلس را نخور^۲
در روایتی از حضرت امیر علیه السلام نقل شده که فرمود:
«هرگاه مردی، ماهی را صید کند و آن ماهی تکان می خورد
و دُمهای خود را به حرکت در می آورد و چشم های خود را
به هم میزد تذکیه ماهی به شمار می آید».^۳
کسی که ماهی را صید می کند، لازم نیست شیعه و
مسلمان باشد و در وقت صید، نام خدا را ببرد.^۴
از امام صادق علیه السلام درباره صید ماهیان سؤال شد: اگر

۱. جامع الاحکام آیت الله صافی، ج ۲، ص ۳۱۸، سؤال ۲۰۲۹ و استفتائات
جدید آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۲، سؤال ۹۸۷ و ج ۲ ص ۴۱۵، سؤال ۱۲۲۱
و استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۳۷۶، سؤال ۵۸۷۶ و استفتائات
آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن نرم افزار فقه اهل بیت علیهم السلام
و استفتائات آیت الله تبریزی ره، ج ۲، ص ۳۹۲، سؤال ۱۶۲۴ و استفتائات
آیت الله نوری، ج ۱، احکام شکار و ذبح حیوانات، سؤال ۸۴۵ نرم افزار فقه
اهل بیت علیهم السلام.

مقام معظم رهبری: ماهیایی که فلس آنها با ذره بین یا میکروسکوپ دیده
می شود دلیل بر فلس دار بودن آنهاست و خوردن این دسته از ماهیان حلال
است. استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردن، حلیت و حرمت

حیوانات، سؤال ۱۱۹۸ نرم افزار فقه اهل بیت علیهم السلام
۲. قَالَ الصَّادِقُ علیه السلام «كُلْ مِنَ السَّمَكِ مَا كَانَ لَهُ فُلُوسٌ وَلَا تَأْكُلْ مِنْهُ مَا لَيْسَ لَهُ
فُلُوسٌ» (وسائل الشیعه، ج ۲۴، ص ۱۲۹)

۳. إِنَّ عَلِيًّا علیه السلام كَانَ يَقُولُ فِي صَيْدِ السَّمَكَةِ: «إِذَا أَدْرَكَهَا الرَّجُلُ وَهِيَ تَضْطَرِبُ
وَتَضْرِبُ بِيَدَيْهَا وَيَتَحَرَّكُ ذَنْبُهَا وَتُظَرِّفُ بِعَيْنَيْهَا فَهِيَ ذَكَاتُهَا» (الكافی، ج
۶، ص ۲۱۷)

۴. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۵۹۱، مسأله ۲۶۱۷

بسم الله نگویند، چه حکمی دارد؟ آن حضرت فرمود: اگر ماهی را زنده از آب بگیرند، اشکال ندارد.^۱
لذا صید ماهی اهل تسنن و کسی که مسلمان نیست، برای ما حلال است.

• استفتاء:

س: آیا ماهی را می توان از يك مسلمان ستی خرید، در حالی که نمی دانیم آن پولک دارد یا نه؟
ج: خریداری، جایز است؛ لیکن اگر پولک دار بودن آن احراز نشود خوردن آن جایز نیست.^۲

در خرید ماهی از غیر مسلمانان، باید معلوم شود که ماهی فلس داشته و زنده از آب شده و پس از گرفتن، در خارج آب جان داده که در این صورت خوردنش حلال است.^۳ اما اگر معلوم نباشد و فروشنده ی غیر مسلمان، خودش بگوید که آن را زنده گرفته ام حرام است - مگر آنکه از حرف او یا از راه دیگر علم و اطمینان حاصل شود -^۴ اما

۱. أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ صَيْدِ الْحَيْثَانِ وَإِنْ لَمْ يُسَمَّ عَلَيْهِ فَقَالَ: «لَا بَأْسَ بِهِ إِنْ كَانَ حَيًّا أَنْ يَأْخُذَهُ» (الكافي، ج ۶، ص ۲۱۶)

۲. استفتائات، آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن

۳. استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها، صید، ذبح و شکار حیوانات، سؤال ۱۲۰۹ و استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن

۴. استفتائات آیت الله بهجت، احکام خوردن و آشامیدن، ۵۸۷۲ و استفتائات، آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن

اگر از نحوه صیدشان^۱ و در فلس داشتن ماهی شک باشد، خوردنش جایز نیست.^۲

از بین رفتن فلس ها بخاطر تغییرات آب و هوایی و یا تغذیه

خاص

• استفتاء:

س: بعضی ماهیان به علت تغذیه خاص یا تغییرات آب و هوایی، به مرور زمان پولک های خود را از دست می دهند و نسل بعدی آنها بدون پولک می شود آیا این دسته از ماهیان، پولکدار به حساب می آیند یا غیر پولکدار؟

ج: ماهی هایی که در اصل خلقتشان فلس دار باشند - هر چند از جهت عارضی فلس از او جدا شده - اگر زنده از آب بگیرند و بیرون آب جان دهد پاک و خوردن آن حلال است.^۳

۱. شک در نحوه صید، بدین صورت که نمی دانیم، آیا با دست گرفتن و بیرون آب جان دادن، صید شده یا با برق دادن و یا کشتن در آب و غیره صید شده اند.

۲. استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن، سؤال ۵۹

۳. استفتاء پیامکی مؤلف از دفتر آیت الله خامنه ای و دفتر آیت الله صافی و دفتر آیت الله سیستانی، ۱۳۹۳/۱۰/۸ دفتر آیت الله نوری همدانی: چنانچه عرفاً جزء ماهیان فلس دار باشد خوردن آن بلامانع است. استفتاء پیامکی / دفتر آیت الله شبیری: آن دسته که بدون پولک است (حتی در ابتدای تولد پولک نداشته) حلال نیست. استفتاء پیامکی سؤال ۱۰۶۳۴

بخش دوم:

آداب تجارت

فصل اول:

احکام فروش

چوب زدن ماهی

آغاز فعالیت ماهی فروشان با چوب زدن ماهی شروع می‌شود. صیادان ماهی‌ها را وارد بازار ماهی فروشان می‌کنند و پس از مراسم چوب زنی، هریک از فروشندگان سهم خریداری شده خود را برمی‌دارد و برای فروش به مغازه خود می‌برد. مراسم چوپ زنی بدین شرح است:

در بازار ماهی فروش‌ها، ماهی‌ها را که تازه صید شده‌اند و هنوز نفس نفس می‌زنند، روی هم می‌ریزند و یک نفر «چوب زن» می‌شود. چوب زن معمولاً امین اهالی بازار ماهی‌فروشی‌ها است و حرفش اعتبار دارد. همیشه چوب زن، قیمتی برای فروش ماهی نمی‌دهد. بلکه گاهی

کارشناس مطلع هم در بازار حضور دارد و قیمت پایه می دهد و حراج ماهی ها آغاز می شود.

چوب زن پایین ترین قیمت کارشناس را اعلام می کند. قیمت ها برای هر کیلو یا هر عدد ماهی تعیین می شود. انگشت نشانه چوب زن هر بار که بالا می رود قیمت هم کمی بیشتر می شود تا آن جا که خریدار پیدا شود. قیمت ها سقف دارند و بازار نرخ معین دارد. اگر خریداری پیدا نشود، چوب زن تا قیمتی شمارش را ادامه می دهد و ماهی های بدون خریدار، قسمت ماهی گیران و ماهی فروشان شهر می شوند و در بازار سنتی به فروش می رسند. ماهی های چوب خورده و فروخته شده هم دسته بندی می شوند و برای فروش در معرض دید همگان قرار می دهند.^۱

۱. گزارش ایسنا از رسمی دیرینه در بازار ماهی فروشان با اندکی تلخیص و تصرف.

بایسته‌های فروش ماهی

پاکیزگی

اسلام اهمیت فراوان به پاکیزگی می‌دهد. پیامبر اسلام ﷺ فرمود: «هرگونه می‌توانید خود را پاکیزه کنید که خدا، اسلام را بر پاکیزگی بنا نهاده است و هرگز داخل بهشت نمی‌شود مگر شخص پاکیزه»^۱.

شخص فروشنده باید از سه جهت به پاکیزگی اهمیت بدهد: پاکیزگی شخصی، پاکیزگی محیط کار و پاکیزگی ماهی.

نظافت شخصی

فروشنده با تمیز کردن و خالی کردن شکم ماهی در معرض انواع میکروب‌ها قرار می‌گیرد، طبیعی است که باید از پاکیزگی شخصی برخوردار باشد؛ تا هم خودش سالم بماند و هم ناقل بیماری به دیگران نباشد. و سزاوار است برای در امان ماندن از میکروب‌ها و آسانی در تعویض لباس برای نماز، از یک روپوش و دستکش‌های مخصوص استفاده کند. پیامبر اسلام ﷺ فرمود: «لباس خود را بشوید، موهای بدن خود را بزنید، مسواک بزنید،

۱. قال رسول الله ﷺ: «تَنْظِفُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَاِنَّ اللَّهَ تَعَالَى بَنَى الْاِسْلَامَ عَلَى النَّظَافَةِ وَلَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا كَلَّ نَظِيفٌ». نهج الفصاحه، حدیث

خود را بیارایید و پاکیزه باشید.»^۱

نظافت محیط کار

چه بسیار افراد پاکیزه ای که به علت رعایت نکردن نظافت محل کار، هم خودشان را در معرض انواع بیماری قرار می دهند و هم سبب کمتر شدن مشتری شده اند. لذا نظافت محیط کار، تأثیر بسیاری زیادی در جذب مشتری دارد.

محل فروش ماهی، هر شب قبل از بستن مغازه باید با آب تمیز شسته شود. از آن جا که ماهی فروشان برای تمیز کردن ماهی، به خالی کردن شکم ماهی می پردازند، آشغالهای ماهی، به ویژه در فصل تابستان به سرعت باید از مغازه ماهی فروشان دور شود. حضرت علی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: «هر بوی بد زننده ای را که موجب اذیت می شود با آب پاکیزه کنید و خود را عهده دار این کار سازید، زیرا خدای عزوجل از بندگان خود، آن را که به سبب آلودگی و پلیدی موجب اذیت هم نشین خویش گردد، دشمن می دارد.»^۲

۱. قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «اغسلوا ثيابكم وخذوا من شعوركم واستاكوا وتزينوا وتنظفوا»، نهج الفصاحة، حدیث ۳۷۷.

۲. قال أمير المؤمنين عَلَيْهِ السَّلَامُ «تَنْظَفُوا بِالْمَاءِ مِنَ النَّثَنِ الرَّيْحِ الَّذِي يُتَأَذَى بِهِ تَعَهَّدُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ يُبْعِضُ مَنْ عِبَادِهِ الْقَادُورَةَ الَّذِي يَتَأَنَّفُ بِهِ مَنْ جَلَسَ إِلَيْهِ». خصال، ج ۲، ص ۴۵۷.

پاکیزگی ماهی

در بعضی از شهرهای ساحلی، ماهی فروشان، ماهی‌ها را که از صیادان خریداری می‌کنند و بدن ماهی‌ها آلوده به شن بوده که ماهی فروشان باید ماهی‌ها را با آب تمیز بشویند.

تغییر دادن نام ماهی

متأسفانه مشاهده شده که بعضی از فروشندگان، بدون آگاهی دادن به مردم، بعضی از ماهیان مثل کوسه ماهی را به ماهی گلی تغییر نام داده و به فروش می‌رسانند. عده‌ای دیگری هم با کندن پوست برخی از ماهیان بی فلس، آنها را با نام ماهی‌های فلس دار به فروش می‌رسانند. که این نوع معاملات علاوه بر حلال شمردن غش در معامله بوده و حرام است.

امام صادق علیه السلام به شخصی فرمود: «... از نیرنگ و فریب پرهیز چرا که هرکسی با نیرنگ و فریب معامله در مال خودش نیرنگ و فریب می‌خورد و اگر مالی نداشته باشد در اهل و خانواده خویش نیرنگ می‌خورد»^۱.

۱. اَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: «دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ يَبِيعُ الدَّقِيقَ فَقَالَ إِيَّاكَ وَالْغَشَّ فَإِنَّ مَسَّ غَشٍّ غُشٌّ فِي مَالِهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غُشٌّ فِي أَهْلِهِ» (الكافي ط - الإسلامية)؛ ج ۵؛ ص ۱۶۰

کوسه ماهی

امروزه در بعضی از مناطق، فروش کوسه ماهی، بصورت آزاد انجام می‌شود و فروشندگان آن ادعا می‌کنند کوسه ماهی، دارای فلس‌های ریزی بوده که به صورت ذره بین قابل دیدن است. در حالی که از مجموع کلمات فقها بدست می‌آید حلال بودن ماهی، دائرمدار فلس عرفی است که اگر عرفاً دارای فلس باشد حلال بوده و الا حرام شمرده می‌شود. و دیدن فلس‌ها به صورت ذره بینی، ملاک حلیت ماهی شمرده نمی‌شود.

• حکم فقهی:

بنابر نظر مشهور فقها، ماهی باید عرفاً فلس دار باشد و با چشم عادی دیده شود. و لذا وجود فلس‌های ذره بینی یا میکروسکوپی باعث حلیت ماهی نمی‌شود.^۱

۱. جامع الاحکام آیت الله صافی، ج ۲، ص ۳۱۸، سؤال ۲۰۲۹ و استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۲، سؤال ۹۸۷ و ج ۲ ص ۴۱۵، سؤال ۱۲۲۱ و استفتائات آیت الله بهجت، ج ۴، ص ۳۷۶، سؤال ۵۸۷۶ و استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن نرم افزار فقه اهل بیت (علیهم‌السلام) و استفتائات آیت الله تبریزی ره، ج ۲، ص ۳۹۲، سؤال ۱۶۲۴ و استفتائات آیت الله نوری، ج ۱، احکام شکار و ذبح حیوانات، سؤال ۸۴۵ نرم افزار فقه اهل بیت (علیهم‌السلام).

مقام معظم رهبری: ماهیایی که فلس آنها با ذره بین یا میکروسکوپ دیده می‌شود دلیل بر فلس دار بودن آنهاست و خوردن این دسته از ماهیان حلال است. استفتائات آیت الله خامنه‌ای، احکام خوردن، حلیت و حرمت حیوانات، سؤال ۱۱۹۸ نرم افزار فقه اهل بیت (علیهم‌السلام)

ماهی یخ زده به نام ماهی تازه

بسیاری از خریداران تمایل زیادی به خرید ماهی های تازه دارند که همین امر سبب شده تا بعضی از سودجویان، ماهی های یخ زده را، آب کرده و به نام ماهی های تازه به فروش برسانند، که اسلام به شدت از این کار نهی کرده و آن را به عنوان غش (نیرنگ و حيله) در معامله معرفی کرده، پیامبر اسلام ﷺ در مذمت این کار، سه بار فرمود: «هر که حيله و نیرنگ بورزد از ما نیست. هر که برادر مسلمان خود را فریب دهد خدای متعال برکت را از روزی اش بردارد و زندگی اش را تباه سازد و او را به خودش واگذار کند.»^۱

خرید و فروش ماهی های سرقت شده

متأسفانه عده ای بجای آن که سختی کار را به خود تحمیل کنند و از رزق پاک الهی بهره مند شوند، راحتی خود را بررنج دیگران تحمیل کرده و ماهی های صید شده صیاد زحمتکش را - که با سختی زیاد دل به دریای خروشان زده تا با کسب روزی اندکی، بتواند امرار معاش کند - سرقت می کنند و می فروشند. امام علی علیه السلام فرمود: چهار چیز است که یکی از آنها وارد خانه ای نمی شود مگر

۱. «أَلَا وَمَنْ غَشَّنا فَلَيْسَ مِنَّا قَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَمَنْ غَشَّ أَخاهُ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ وَأَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ وَوَكَّلَهُ إِلَى نَفْسِهِ» (وسایل الشیعه، ج ۱۷، ص ۲۸۳)

این که آن خانه خراب می‌گردد و آباد نمی‌شود: خیانت، دزدی، شُرب خمر و زنا.^۱

شخصی از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ سؤال کرد: مال غضبی و دزدی را می‌توان خرید؟ امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: «اگر آن را می‌شناسی، نه».^۲

در روایت دیگر از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ آمده است: «کسی که مالی را که می‌داند سرقتی است خریداری کند، در ننگ و گناه آن شریک است».^۳

اعتماد به فروشنده

بعضی از مشتریان، پس از خریدن ماهی، ماهی را برای مدت کوتاهی به عنوان امانت، نزد فروشنده گذاشته تا پس از انجام دادن کارهای خود، برگشته و امانت خود را از فروشنده بگیرد. فروشندگان باید خیانت در امانت نکرده و ماهی‌های فاسد یا ماهی‌های دارای وزن کم‌تر را، جایگزین ماهی‌های فروخته شده نکنند.

رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمودند: «امانت‌داری باعث

۱. امام علی عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: «أُزْبَعَةُ لَا تَدْخُلُ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ بَيْتًا إِلَّا خَرِبَ وَلَمْ يُعْمَرَ بِالْبَرَكَةِ الْخِيَانَةُ وَالسَّرِقَةُ وَشُرْبُ الْخَمْرِ وَالزَّيْنَا» (الكافی، ج ۱۹، ص ۷۷)

۲. من لایحضره الفقیه، ترجمه ترجمه غفاری، علی اکبر و محمد جواد و بلاغی، صدر، ج ۴، ص ۳۰۷.

۳. أبی عبد الله عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: «مَنْ اشْتَرَى سَرِقَةً وَهُوَ يَعْلَمُ فَقَدْ شَرِكَ فِي عَارِهَا وَ إِيْمَهَا» (الكافی، ج ۵، ص ۲۲۹)

توانگری است، و خیانت، باعث فقر می شود»^۱.
 امام علی علیه السلام فرمود: «بپرهیز از خیانت، که بدترین گناه است و خیانتکار به سبب خیانتش با آتش، عذاب می شود»^۲.

گران فروشی

یکی از معضلاتی که جامعه را تهدید می کند و با فرهنگ اسلامی ما منطبق نیست، گران فروشی برخی اجناس در ایام خاص مثل تعطیلات نوروز و غیره است. در ایام عید، مسافران زیادی به مناطق شمالی یا جنوبی کشور می روند و به علت وفور ماهی در این ایام، تمایل زیادی به خرید ماهی دارند که متأسفانه بعضی از فروشندگان سودجو، ماهی ها را با قیمت گزافی به فروش می رسانند و انصاف را در معامله رعایت نمی کنند.

امام صادق علیه السلام فرمود: «ایا شما را به سخت ترین چیزی که خدای متعال بر بندگان خویش واجب کرده، خبر نکنم، سپس سه چیز را ذکر فرمود، که اول آن انصاف داشتن با مردم است»^۳.

۱. وسایل الشیعة، ج ۱۹، ص ۷۸.

۲. منابع فقه شیعه، (ترجمه جامع احادیث الشیعة)، ج ۲۳، ص ۱۱۵۹.

۳. اَبی عَبْدِ اللَّهِ قَالَ فِي حَدِيثٍ لَهُ «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِأَشَدِّ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى خَلْقِهِ فَذَكَرْتُ ثَلَاثَةَ أَشْيَاءَ أَوْلَاهَا إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ» (کافی، ج ۲، ص ۱۴۵)

آرایه‌های اخلاقی

سزاوار است که یک فروشنده، احکام مربوط معامله اعم از معامله نسیه، نقد، پس دادن جنس و قبول کردن آن (إقاله) و غیره را آموخته و سپس به تجارت بپردازد که حضرت امیر عَلَيْهِ السَّلَامُ سه بار فرمود ای اهل تجارت اول فقه بیاموزید سپس به تجارت روی بیاورید.^۱

و در روایت دیگری از حضرت رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ نقل شده که فرمود: «هر کسی که خرید و فروش می‌کند باید پنج خصلت را حفظ کند و الا حق خرید و فروش را ندارد، اول ربا، دوم قسم خوردن، سوم پوشاندن عیب کالا، چهارم ستایش کردن مال زمانی که می‌فروشد، و پنجم مذمت کردن مال زمانی که می‌خواهد بخرد».^۲

سزاوار است که فروشندگان، کار خود را با یاد خدا، دعا و صدقه شروع کنند. صدقه، نه تنها سبب کاهش مال نمی‌شود، بلکه عامل افزایش رزق است. امام کاظم عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: روزی را با صدقه دادن بطلبید.^۳

فروشندگان، باید در کسب و کار خود، توجه به خدا

۱. أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ عَلَى الْمُنْبَرِ: «يَا مَعْشَرَ التَّجَارِ الْفَقْهَ ثُمَّ الْمَتْجَرَ الْفَقْهَ ثُمَّ الْمَتْجَرَ الْفَقْهَ ثُمَّ الْمَتْجَرَ» (الكافي، ج ۵، ص ۱۵۰)

۲. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ «مَنْ بَاعَ وَاشْتَرَى فَلْيُحْفَظْ خَمْسَ خِصَالٍ وَالْأَفْلَا يُشْتَرَى وَلَا يُبَاعَ الرَّبَا وَالْحَلْفَ وَكِتْمَانَ الْعَيْبِ وَالْحَمْدَ إِذَا بَاعَ وَالذَّمَّ إِذَا اشْتَرَى» (الكافي، ج ۵، ص ۱۵۰)

۳. اسْتَنْزِلُوا الرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ» (الكافي، ج ۴، ص ۱۰)

داشته و او را، رازق حقیقی خود بدانند، لذا نباید برای کسب درآمد بیشتر به دیگران حسادت، ورزیده و یا با حيله و نیرنگ و یا گران فروشی، فروش ماهی های حرام، به جمع آوری مال دنیا روی بیاورند.

فصل دوم:

احکام مصرف

خواص ماهی

تفاوت زیستگاه ماهی‌ها در آب‌های شور و شیرین، رودخانه‌ها و استخرهای پرورشی، و غیره سبب شده که بعضی از ماهی‌ها خواص بیشتری نسبت به ماهی‌های دیگر داشته باشند؛ طبیعی است که خواص ماهی‌های دریایی از ماهی‌های پرورشی بیشتر باشد. - اگرچه هر یک از ماهی‌ها خواصی دارند که بعضی از ماهیان دیگر ندارند- اما به صورت کلی و مشترک می‌توان خواص آنرا به شرح ذیل بیان کرد.

ماهی سرشار از کلسیم، فسفر، ید و کلر و ویتامین‌هاست. فسفر گوشت ماهی برای ساختمان

استخوان و دندان بسیار مفید است. مقدار زیادی ید در گوشت ماهی وجود دارد.

از آن جا که رژیم غذایی خوب باید روزانه ۲۰۰-۱۰۰ میلی گرم ید برای افراد بالغ و ۵۰ میلی گرم ید برای کودکان داشته باشد، به راحتی می توان ید مورد نیاز بدن را از طریق خوردن ماهی تهیه کرد.

ویتامین D موجود در ماهی، در استخوان سازی بدن نقش مهمی را ایفا می کند و باعث افزایش جذب کلسیم و فسفر در روده می شود. ماهی دارای ویتامین A است. این ویتامین از ویتامین های مهم بوده و کمبود آن باعث سخت شدن پوست و شکنندگی موها و شب کوری می شود.

مصرف گوشت ماهی در پیشگیری از برخی بیماری ها تأثیر دارد. افرادی که ماهی مصرف می کنند کمتر دچار سرطان و بیماری قلبی می شوند و نسبت به سایر افراد عمر طولانی تری دارند. پژوهشگران، دلیل آن را چربی مفید و بی نظیر ماهی می دانند. روغن ماهی، برخلاف چربی گوشت قرمز، سرشار از اسید چرب امگا ۳ است. این اسید با رقیق کردن خون، شریان ها را حفظ می کند و باعث کاهش فشار خون می شود. ماهی از نظر دارا بودن آنتی اکسیدان های قوی، مانند ملونیوم کوانزیم Q10 (ضد

پیری و بیماری) غنی است. برخی دیگر از فواید ماهی عبارت است از:

- پیشگیری از سرطان پستان؛
- جلوگیری از سکته مغزی؛
- حفاظت از ریه افراد سیگاری؛
- دفاع از بدن در مقابل بیماری دیابت؛
- توقف کردن حملات قلبی؛
- حفظ خاصیت انعطاف پذیری شریان.^۱

تشخیص ماهی تازه

برخی از راه‌های تشخیص ماهی تازه عبارتند از:

- بوی ماهی تازه، به هیچ وجه نامطبوع نیست.
- ماهی تازه دارای چشم‌های برجسته و براق است. فرورفتگی و تاری چشم ماهی، ناشی از فریزر شدن آن است.
- فلس‌های ماهی تازه، کاملاً براق و لیز است و به پوست چسبیده است و به آسانی جدا نمی‌شود. چروکیدگی و سُستی فلس و ماندن جای انگشت روی پوست، نشانه کهنه بودن ماهی است.
- زمانی که دم ماهی را در دست می‌گیرید، ماهی باید

۱. سایت شبکه آفتاب با اندکی تلخیص و تصرف:

کاملاً استوار در جای خود بایستد. گوشت ماهی تازه، سفت است و حالت لاستیکی دارد و به استخوان چسبیده است. حالت خمیری و رنگ کدر و مات، دلیل بر کهنه بودن ماهی است. گوشت بعضی از ماهی‌ها، مانند شیرو قباد، نرم است و نرمی آن دلیل بر کهنه بودنش نیست.

- آبشش ماهی تازه، قرمز است و بوی نامطبوع نمی‌دهد. آبشش ماهی کهنه به رنگ خاکستری مایل به قهوه‌ای است و مایع لزج و بدبویی روی آن را می‌پوشاند.^۱

پاک بودن ماهی مرده

مردار حیوانی که خون جهنده دارد - یعنی حیوانی که اگر رگ آن را ببرند خون از آن جستن می‌کند - نجس است،^۲ و ماهی چون خون جهنده ندارد، اگر چه در آب بمیرد، پاک است.^۳

۱. سایت اخبار آکانیوز <http://www.akairan.com>.

۲. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۷۳، مسأله ۹۶

۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص ۶۹، مسأله ۸۸

خوردن ماهی زنده

• استفتاء:

س: آیا خوردن ماهی‌های کوچک به صورت زنده حلال است؟

ج: خوردن نوع حلال آن اشکال ندارد.^۱

اجزای حرام گوشت ماهی

اگرچه ماهی فلس دار، پاک و حلال گوشت است اما خوردن بعضی از اجزای آن مثل مدفوع و کثافات داخل شکم ماهی، حرام است.^۲

تخم ماهی

تخم ماهی، تابع خود ماهی است. همانطور که خوردن ماهیان بدون فلس یا مرده، حرام است تخم آنها حرام بوده و ماهیانی که فلس دار بوده و حلال اند تخمشان حلال است.^۳

۱. استفتائات، آیت الله خامنه ای، احکام خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، حلیت و حرمت حیوانات، سؤال ۱۱۸۷

۲. استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردن و آشامیدن، سؤال ۱۱۹۶.

۳. توضیح المسائل آیت الله فاضل، مسأله ۲۱۱۴ و تحریر الوسیله، ترجمه ج ۳، ص ۲۷۵ و استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردن و آشامیدن؛ حلیت و حرمت حیوانات و استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن

ماهی در شکم ماهی

بعضی از ماهیان بزرگی که صید می‌شوند در زمان تمیز کردن و پاره کردن شکم آنها، ماهیان کوچکتری به صورت بی جان دیده می‌شوند که بلعیده شده و سالم باقی مانده اند و تعدادی از آنها هم بصورت تکه تکه دیده می‌شوند که باید از خوردن چنین ماهیانی (سالم و تکه تکه) که در شکم ماهی، باقی مانده اند، اجتناب کرد.^۱ حتی ماهیانی را که مار افعی آن را از دهانش بیرون انداخته باید اجتناب کرد مگر آنکه آن ماهی تکان خورده و در خارج آب با دست، گرفته شوند.^۲

ماهی نجاستخوار

همانطور که گوشت و شیر حیوان حلال گوشتی که به خوردن مدفوع انسان عادت کرده است، حرام و مدفوع و ادرارش نجس است، و به استبراء، حلال و پاک می‌شود، بنابراین مشهور، این حکم شامل ماهی نجاست خوار نیز می‌شود. و کیفیت استبراء آن بدین صورت است که حیوان را از خوردن مدفوع منع کرده و علوفه پاک در مدتی

۱. استفتائات آیت الله خامنه ای احکام خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، حلیت و حرمت حیوانات، سؤال ۱۱۹۱ و استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۷۸، سؤال ۹۶۶. اما آیت الله نوری همدانی حکم به حلال بودن این نوع ماهیان داده است. استفتائات آیت الله نوری همدانی، ج ۱، احکام شکار و ذبح، سؤال ۸۶۳ و استفتائات، آیت الله سیستانی، احکام صید، ۲. توضیح المسائل، آیت الله فیاض، ص ۶۱۷، مسأله ۲۹۳۶

که برای هر حیوان تعیین شده بدهند. ، قول مشهور، در مدّت زمان استبراء، چهل روز برای شتر، بیست روز برای گاو... و يك شبانه روز برای ماهی است، برخی نیز تنها يك روز را بدون شب آن کافی دانسته‌اند.^۱

زدن چوب بر سر ماهی

برخی فروشندگان، با زدن چوب بر سر ماهی زنده، سبب زودتر جان دادن ماهی شده و پس از آن اقدام به شکافتن شکم ماهی و تمیز کردن آن می‌کنند که گاهی با اعتراض خریداران روبه‌رو می‌شوند، چرا که عده‌ای بر این اعتقادند که ماهی زنده باید خودش جان دهد و با زدن چوب بر سر ماهی تذکيه صورت نمی‌گیرد و این عامل حرام شدن ماهی می‌شود در حالی که ضربه زدن بر سر ماهی پس از صید ماهی بی‌اشکال بوده و خوردن آن جایز است.^۲

مردن ماهی بواسطه فشردگی محل در آب

بعضی از صیّادان بعد از صید ماهی یا میگو آنها را به

۱. فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت (علیهم‌السلام)؛ ج ۱، ص: ۳۸۲
آیت الله فیاض: ماهی که نجاستخوار شده تا زمانی که عرفاً نجاستخواری او زایل شود، حرام می‌باشد. توضیح المسائل آیت الله فیاض، ص: ۶۱۷، مسأله ۲۵۳۵

۲. استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن و استفتائات آیت الله خامنه‌ای، احکام خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، صید و ذبح و استفتائات آیت الله همدانی، ج ۱، احکام خوردنیها و آشامیدنیها

طور نیمه جان داخل گونی گذاشته، سپس آن را داخل آب می گذارند (برای تازه ماندن) اگرچه بعضی از آنها به واسطه جراحت، یا فشردگی محلّ، در داخل آب می میرند. اما خوردن آن حلال است.^۱

علاوه بر آنکه صیادان در زمان حمل و نقل ماهی ها، آنها را داخل ظرف هایی مخصوص گذاشته که بعضی از ماهی های زیر ظرف، بعَلّت خیس بودن ماهی ها، کف آن پُر از آب شده و می میرند. ماهی هایی که بدین گونه می میرند حلال اند.

صدف دریایی

متخصّصین فنّ نظرمی دهند که گوشت داخل صدف از بهترین گوشت هاست و مصداق جدی «لحمًا طریّاً» بوده و دارای خواص بی شماری است، لذا امروزه بعضی از اطبا، برای معالجه بعضی از امراض، خوردن صدف را تجویز می کنند اما همه این اوصاف نمی تواند مجوزی برای خوردن صدف دریایی شود، چرا که خوردن صدف دریایی جایز نبوده^۲ و تنها در صورت ضرورت،

۱. استفتائات آیت الله مکارم، ج ۳ فصل ۳۳ احکام صید.

۲. استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن، سؤال ۴۰ و استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها، حلیت و حرمت حیوانات، سؤال ۱۱۹۰ و استفتائات جدید، آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۱، سؤال ۹۸۵

بی اشکال است.»^۱

لابستر (شاه میگو)

• **استفتاء:**

س: امروزه متخصصین علم جانورشناسی می گویند: «در دریا‌های جنوبی کشور، نوعی خرچنگ دراز به نام شاه میگو و در آب های شیرین مرداب انزلی و رودخانه های وابسته به آن و بعضی دیگر از آب های شیرین داخلی، نوعی خرچنگ دراز به نام خرچنگ آب شیرین زندگی می کند که شباهت ساختمانی بسیار زیادی با میگو دارد».

از لحاظ ساختمان ظاهری، «شاه میگو» و «خرچنگ آب شیرین» تفاوت فاحشی با خرچنگ معروف - که دارای بدنی گرد و پهن است و در کنار دریا و یا رودخانه ها زندگی می کند - دارد، آیا اینها حلال هستند یا حرام؟

ج: حکم در این جا، تابع صدق موضوع در نظر عرف است. اگر به آن، خرچنگ (سرطان) گفته شود، حرام است و اگر صدق رویان (میگو) بر آن کند، حلال است برای تشخیص این موضوع، می توانید به صیادان مراجعه کنید.^۲

۱. استفتائات جدید، آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۱، سؤال ۹۸۵
 ۲. استفتائات آیت الله مکارم، ج ۱، فصل سی ام، احکام سربریدن و شکار حیوانات. بنابر فتوای آیت الله سیستانی خوردن شاه میگو، جایز نیست.

زنده بودن ماهی بعد از پاره کردن شکم

• استفتاء:

س: در بعضی از مراکزی که ماهی را به صورت زنده می فروشند، بعد از گرفتن ماهی از آب، ضربه ای به سر ماهی زده و فوراً شکم آن را پاره کرده و امعاء و احشاء آن را خارج می کنند؛ در حالی که هنوز ماهی، زنده و کمی حرکت دارد. آیا خوردن چنین ماهی ای حلال است؟
ج: اشکال ندارد.^۱

س: در بعضی مناطق، مردم بعد از صید ماهی، سر آن را جدا کرده و بدنش را می خورند، اخیراً متوجه شدیم که سرها بعد از جدا شدن زنده اند و دهان ماهی ها باز و بسته می شود، آیا خوردن چنین ماهی هایی جایز است با این که هنوز سر آنها زنده است؟
ج: اشکالی ندارد.^۲

مرورید در درون شکم ماهی

امام باقر علیه السلام فرمود:

«در میان بنی اسرائیل، عابد محروم و بدشانشی بود که

استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن
۱. استفتائات، آیت الله خامنه ای، احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها، صید، ذبح، سؤال ۱۲۰۳
۲. استفتائات جدید، آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۲، سؤال ۹۸۹.

به هر کاری رو می کرد، چیزی به دست نمی آورد. از این رو، همسرش هزینه زندگی او را می پرداخت تا این که اموال او نیز تمام شد. پس يك روز که گرسنه شدند و چیزی برای خوردن نداشتند، همسر آن عابد، کلاف نخ رفته شده به وی داد و گفت: من چیز دیگری نداشتم. برو با آن چیزی بخر تا بخوریم. عابد برای فروش کلاف نخ به بازار رفت، ولی مشاهده کرد بازار را بسته اند و خریداران در حال پراکنده شدن هستند، با خود گفت: ای کاش بر سر آب می رفتم، با آن وضومی ساختم و به سرو صورتم می پاشیدم و آن گاه به خانه می رفتم. با این تصمیم به کنار دریا آمد. در آن جا مرد ماهیگیری را مشاهده کرد که پیش از آمدن وی، تور انداخته بود ولی جز يك ماهی بی ارزش چیز دیگری صید نکرده بود که آن هم به قدری مانده بود که شل و بدبو شده بود. مرد عابد به وی گفت: این ماهی را در مقابل این کلاف نخ به من، بفروش و برای تعمیر تور ماهیگیری ات از آن استفاده کن. مرد ماهیگیر پذیرفت. عابد، کلاف نخ را به وی داد، ماهی را گرفت و به خانه آمد و ماجرا را برای همسرش بازگو کرد. وقتی همسرش شکم ماهی را برای تمیز کردن شکافت، در میان آن مرواریدی یافت. شوهرش را صدا زد و آن را به وی نشان داد. مرد عابد، مروارید را به بازار برد و آن را به بیست هزار درهم فروخت. آن گاه با آن

مال به خانه آمد. وقتی پول را بر زمین گذاشت، گدایی شروع به کوبیدن در کرد و گفت: ای اهل خانه، خداوند شما را رحمت کند، به بینوایی صدقه دهید. مرد عابد به وی گفت: وارد خانه شو. وقتی وارد شد، به وی گفت: یکی از این دو کیسه درهم را بردار. مرد بینوا نیز یک کیسه را برداشت و رفت. همسرش با مشاهده این وضع گفت: سبحان الله! هنوز ما توانگر نشده، نیمی از ثروتمان رفت. طولی نکشید که همان مرد بینوا در خانه رازد. مرد عابد به وی گفت: وارد شو. مرد بینوا وقتی وارد شد، آن کیسه را در جای خود نهاد و گفت: با شادکامی و گواری بخورید. من فرشته‌ای از فرشتگان پروردگار تو هستم. خداوند می‌خواست تو را بیازماید، پس تو را سپاسگزار یافت. آن‌گاه رفت».^۱

مروارید از اشیاء با ارزش و قیمتی است که خدای متعال در دل دریا و درون صدف‌های دریایی قرار داده است که ماهی‌ها آن را خورده و صیادان آن را صید می‌کنند.

• حکم فقهی:

اگر شخصی چنین ماهی را بخرد و در شکم آن گوهری

۱. منابع فقه شیعه، (ترجمه جامع حدیث الشیعه)، ج ۲۳، باب ۶، حکم مال پیدا شده در شکم حیوان، ص ۱۰۸۳.

بیابد، مال خود اوست و لازم نیست به فروشنده و صیاد خبر دهد و بنابر احتیاط واجب، باید خمس آن را بدهد.^۱ خمس ماهی و حیوانات دیگری که انسان بدون فرو رفتن در دریا می‌گیرد، در صورتی واجب است که برای کسب بگیرد و به تنهایی، یا با منفعت‌های دیگر کسب او از مخارج سالش زیادتر باشد.^۲

اگر انسان در دریا فرورود و حیوانی را بیرون آورد و در شکم آن جواهری پیدا کند که قیمتش ۱۸ نخود طلا یا بیشتر باشد، چنانچه آن حیوان مانند صدف باشد که نوعاً در شکمش جواهر است باید خمس آن را بدهد. اگر آن حیوان اتفاقاً آن جواهر را بلعیده باشد، احتیاط آن است که حکم گنج را در آن جاری کند.^۳

مشکوک الفلَس بودن ماهی

اگر شک کنیم که ماهی فلس دار هست یا خیر، باید احراز کنیم و مطمئن شویم که فلس دارد و الا خوردنش جایز نیست؛ مگر آنکه از بازار مسلمین خریداری شود.^۴

۱. توضیح المسائل فاضل، مسأله ۱۲۲۳، ص ۳۰۲.

۲. توضیح المسائل، امام خمینی، ص ۳۷۶، مسأله ۱۷۲۷

۳. توضیح المسائل، امام خمینی، ص ۳۷۶، مسأله ۱۷۲۹

۴. توضیح المسائل، آیت الله فیاض، ص ۶۱۷، مسأله ۹۳۵

۵. استفتاءات جدید آیت الله تبریزی؛ ج ۲، ص ۳۹۲، سؤال ۱۶۲۵

کنسروهای وارداتی

امروزه پیشرفت تکنولوژی، سبب شده که بسیاری از غذیه‌های گوشتی مثل ماهی را که در مدت زمانی کوتاهی قابل فساد شدن است به صورت کنسرو در آورده و با افزودن مواد نگهدارنده، مدت نگهداری آن را افزایش دهند لذا از آنجایی که معیار استفاده از ماهی‌ها، فلس دار بودن آنهاست، کنسرو شدن آن سبب شده که ندانیم از چه نوع ماهی‌هایی (فلس داریا بی فلس) در این کنسروها استفاده شده (اعم از کنسروهای داخلی و وارداتی) لذا بر آن شدیم که حکم کنسروها را در این قسمت بیان کنیم:

کنسروهای وارداتی

کنسروهای که از کشورهای غیر اسلامی وارد می‌شوند چنانچه اطمینان پیدا کند که زنده از آب گرفته اند و دارای فلس هستند خوردن آن مانعی ندارد اما اگر شک داشته باشد محکوم به حرمت است^۲ و صرف اخبار کافر، کفایت نمی‌کند.^۳

اگر فروشنده مسلمان باشد و بگوید تحقیق کرده ام و احتمال صدق بدهد خوردن آن مانعی ندارد.^۴

۱. استفتائات جدید (آیت الله تبریزی)، ج ۲، ص ۳۹۴، سؤال ۱۶۲۹

۲. استفتائات امام خمینی، ج ۲، صید و ذباجه، ص ۵۰۲.

۳. جامع المسائل، آیت الله فاضل (فارسی)، ج ۱، ص ۴۵، سؤال ۹۸

۴. استفتائات جدید (آیت الله تبریزی)، ج ۱، ص ۴۰۳.

مشکوک الفلَس بودن کنسروهای داخلی

• استفتاء:

س: کنسروهای ماهی که در بازار مسلمین به فروش می‌رسد و مشکوک الفلَس است، خریدن و خوردن آن چه حکمی دارد؟ آیا فرقی بین فروشنده شیعه مذهب و سنی مذهب وجود دارد یا نه؟ (با توجه به این که اهل سنت، ماهی بدون فلس را حلال می‌دانند).

ج: خوردن آن مانعی ندارد.^۱

ماهی‌های وارداتی

• استفتاء:

س: ماهی‌هایی که از خارج، وارد می‌شود، از نظر شرعی چه حکمی دارد و آیا در تذکیه ماهی، لازم است صید کننده مسلمان باشد؟

ج: اگر معلوم نیست که ماهی از کجا وارد شده و همچنین اگر معلوم باشد که از بلاد اسلامی وارد شده است، حلال است؛ ولی اگر معلوم است که از بلاد کفر آورده‌اند در صورتی حلال است که احتمال بدهند وارد کننده مسلمان، تذکیه آن را احراز کرده، و در دسترس مسلمین قرار داده است. و صید کننده ماهی لازم نیست

۱. استفتائات جدید (آیت الله تبریزی)، ج ۲، سؤال ۱۶۲۶ ص ۳۹۳

مسلمان باشد. و کافی است که ماهی زنده از آب اخراج شود و در خارج آب بمیرد.^۱

خرید پودر ماهی از غیر مسلمانان

• استفتاء:

س: پودر ماهی که معلوم نیست حرام گوشت است یا حلال گوشت و از خارج وارد می‌کنند برای غذای دام و طیور، چه حکمی دارد؟
ج: جایز است.^۲

• چند حکم کلی:

فروش آبزیان حرام گوشت تنها برای منافع محلّله ای مثل استفاده از پوست و پودر طیور و غیره بی اشکال است.^۳

فروش آبزیان حرام گوشت به کفار برای خوردن،

۱. استفتائات امام خمینی، ج ۲، صید و ذباحتها ص ۴۹۸.

۲. استفتائات (امام خمینی)، ج ۲، ص ۵۰۵.

۳. استفتائات آیت الله صافی گلپایگانی، احکام خوراکیها حیوانات حرام گوشت و استفتائات آیت الله خامنه ای، مشاغل، خرید و فروش محرّمات سؤال ۸۱۰ و استفتائات آیت الله صافی، احکام خوراکیها و استفتائات آیت الله مکارم، ج ۱، فصل ۳۰، احکام سربریدن و شکار حیوانات و استفتائات (امام خمینی)، ج ۲، ص ۵۰۴، سؤال ۳، استفتائات جدید آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۲، سؤال ۹۸۸ و جامع الاحکام، آیت الله صافی، ج ۱، ص ۲۸۶، سؤال ۹۷۴ و استفتائات آیت الله بهجت، ج ۳، ص ۲۰۲، سؤال ۴۰۳۴.

حرام است بجز برای منافع محلله مثل مصارف دامی یا دارویی.^۱

استفاده از آبزیان حرام گوشت برای غیر خوردن مثل روغن، پوست، تبدیل به پودر^۲ و خوراک طیور و غیره بی اشکال است.^۳

آبزیان حرام گوشت عبارتند از: ماهیان بی فلس، مثل نهنگ و قورباغه^۴ خرچنگ^۵ و هشت پا، کوسه^۶، تمساح،

۱. استفتائات آیت الله خامنه ای، مشاغل، خرید و فروش محرمت سؤال ۸۱۰ و استفتائات آیت الله صافی، احکام خوراکیها و استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردن و آشامیدن؛ حلیت و حرمت حیوانات و استفتائات آیت الله صافی گلپایگانی، احکام خوراکیها، حیوانات حرام گوشت

۲. پودر ماهی محصولی است که از یختن، خشک کردن و آسیاب کردن ماهی کامل یا ضایعات ماهی به دست می آید و با درصدهای مختلف در ترکیب خوراک دام، طیور و آبزیان قرار می گیرد. سالنامه آماری سایت پایگاه اطلاع رسانی سازمان <http://fisheries.ir/portal/Home/Default.aspx>

۳. استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن و استفتائات آیت الله بهجت، احکام خوردنی و آشامیدنی ها، سؤال ۵۸۷۷ و استفتائات (امام خمینی) سؤال ۳، ج ۲، ص ۵۰۴

۴. توضیح المسائل، آیت الله فاضل، ص ۴۷۸، مسأله ۲۱۱۳ و استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها، حلیت و حرمت حیوانات، سؤال ۱۱۹۴

۵. استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها، حلیت و حرمت حیوانات، سؤال ۱۱۹۴ و استفتائات جدید، آیت الله تبریزی، ج ۲، ص ۳۹۰، سؤال ۱۶۱۵ و توضیح المسائل آیت الله فاضل، ص ۴۷۸، مسأله ۲۱۱۳ و استفتائات آیت الله بهجت، ج ۳، ص ۲۰۲، سؤال ۴۰۱۳ و استفتائات جدید، آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۱، سؤال ۹۸۴ و جامع الأحکام، آیت الله صافی، ج ۱، ص ۲۸۶، سؤال ۹۷۴

۶. استفتائات آیت الله سیستانی، احکام خوردن و آشامیدن

کرکدیل^۱ لاکپشت^۲ مار ماهی، ماهی مرده و غیره ...

خاویار و خواص آن

تخم این ماهی‌ها دارای ارزش غذای بالایی است و ارزش صادراتی خوبی برای کشور ما دارد. خاویار، همان تخم ماهی «اوزون برون» است. خاویار را مروارید سیاه دریای خزر می‌نامند.

ماده غذایی پرانرژی و دارای ارزش غذایی فراوان بوده و طعم و بویی بسیار خوشایند دارد. خاویار دارای پروتئین، چربی، قند، ویتامین‌ها و نمک‌های معدنی و آب است. ارزش غذایی ۱۰۰ گرم خاویار، معادل ۲۸۰۰ کیلوکالری انرژی است. پروتئین‌های موجود در خاویار عبارتند از: هیستامین، ایزولوسین، لیزین، لیسین، تسوئین آرژنین و میتونین.

خاویار دارای ویتامین‌های A، C، D، E، PP، B۲، B۶ است.

خاویار به علت غلظت اسیدهای چرب نوع امگا ۳ بسیار بالا، از ابتلا به افسردگی و بیماری‌های قلبی و عروقی پیشگیری می‌کند.

خاویار دارای نوعی الکل چرب با زنجیره بلند است که

۱. استفتائات آیت الله خامنه‌ای، مشاغل، خرید و فروش محرمت، سؤال ۸۱۰

۲. استفتائات جدید، آیت الله مکارم، ج ۱، ص ۲۸۶ سؤال ۹۹۷

در بدن، به اسیدهای چرب تبدیل می‌شود. اسید فولیک و پانتوتونیک و مواد معدنی خاویار، مانند ید و فسفر، نیروی از دست رفته بدن در جوانی را در دوره نقاهت و بیماری عفونی به شخص برمی‌گرداند.

وجود اسیدهای چرب امگا ۳ در خاویار، مانع افزایش کلسترول خون و به دنبال آن باعث پیشگیری از ابتلا به بیماری‌های قلبی و عروقی می‌شود. مصرف خاویار در پیشگیری از ابتلا به بیماری‌های آرتریت روماتوئید (التهاب مفاصل)، بیماری‌های دستگاه گوارش و بعضی سرطان‌ها، بسیار موثر است.

خاویار، سرشار از آهن است و به همین دلیل، مصرف آن به افراد مبتلا به کم‌خونی ناشی از فقر آهن، توصیه می‌شود. مصرف خاویار تأثیر بسزایی بر هوش کودکان دارد به همین منظور، مصرف آن به خانم‌های باردار توصیه می‌گردد.

مصرف خاویار برای جلوگیری از ضعیف شدن سلول‌های پوست و در نتیجه، ایجاد چروک و افتادگی آن، بسیار مفید است و باعث لطافت و شادابی پوست می‌شود. خاویار به علت داشتن پروتئین‌های کافی، عصاره جوان‌کننده است.^۱

۱. سایت سازمان شیلات ایران

• حکم فقهی:

خوردن خاویار، حلال است.^۱

ارزش غذایی میگو

میگواز لذیذترین غذاهای دریایی است هر صد گرم میگو، دارای ۷۷ میلی گرم آب، ۹۹ کالری انرژی، ۱۸/۱ گرم پروتئین ۰/۸ چربی، ۱۶۳ میلی گرم کلسترول و ۹۱ میلی گرم قند است .

میگونسبت به غذاهایی که پروتئین فراوان دارند، مانند گوشت ماهی و گروه ماکیان ، کالری کمتری دارد. پروتئین موجود در میگو کیفیت بالایی دارد و حاوی تمام اسید آمینه های لازم جهت رشد است .

پروتئین میگو، مانند سایر جانوران دریایی، به دلیل نداشتن بافت هم بند به راحتی هضم می شود. میگو برای افراد مسن که در جویدن و هضم غذا مشکل دارند، گزینه مناسبی برای تأمین پروتئین روزانه است .

در میگو چربی کمی است، اسیدهای چرب امگا ۳ که از اسیدهای چرب غیر اشباع و برای سلامتی مفید هستند، در میگوبه وفور یافت می شوند. این دسته از اسیدهای چرب می توانند در کاهش خطر بیماری های

۱. استفتائات آیت الله خامنه ای، احکام خوردن و آشامیدن، حلیت و حرمت حیوانات

قلبی مؤثر واقع شود.

اسیدهای چرب امگا ۳ از اجزای ضروری برای غشای سلول مغزو بافت چشم است. میگو، منبعی غنی از ویتامین‌های A، B۶، C، D، B۱۲ و E و دارای کلسیم، آهن، منیزیم، پتاسیم، سدیم، روی، مس، منگنز و سلنیم است.^۱

تشخیص میگوی سالم از میگوی فاسد

میگوها معمولاً توسط تورهای ترال از کف دریا و در زمان طولانی صید می‌شود. طولانی بودن زمان تورکشی موجب می‌شود رسوبات همراه تور به سطح آب کشیده شوند و میگوها آلودگی زیادی داشته باشند که اگر میگو در شرایطی قرار گیرد که محیط برای رشد و تکثیر میکرو ارگانیسم فراهم باشد، میکرو ارگانیسم‌ها سریعاً تکثیر می‌یابند و میگو چون نسبت به فساد حساس است، در صورت وجود آلودگی زیاد، در مدت کوتاه فاسد خواهد شد. در روش تشخیص مقایسه ای میگوی سالم از میگوی فاسد، موارد زیر از اهمیت برخوردار است.

بو

بوی بد، بوی شدید آمونیاک و سولفید هیدروژن

۱. سایت اخبار آکانیوز (تغذیه سالم) با اندکی تلخیص:

میگوی فاسد، آن را از میگوی سالم جدا می‌کند.

رنگ

میگوی پرورشی - که از گونه سفید هندی است -
رنگ به سبززیتونی است.

میگواز گونه موزی - که گونه غالب میگوی دریای
خلیج فارس است - به رنگ صورتی روشن است.
میگوی سرتیز به رنگ سفید است و در میگوی سبز،
تیره رنگ است.

اما میگوی فاسد، رنگ طبیعی خود را از دست می‌دهد
و اکثراً به رنگ سفید و گاهی اوقات کدر می‌شود.

استحکام سر و بدن

پوست میگوی سالم، سفت و سخت است. سر
میگوی سالم محکم به بدن آن چسبیده و رنگ آن نیز
تغییر نکرده است. بافت گوشت میگوی سالم، حالت
طبیعی دارد و پوست و گوشت آن، هنگام پختن، به رنگ
نارنجی متمایل به قرمز در می‌آید.

میگوی فاسد تغییر رنگ می‌دهد. و در حال جدا شدن
از بدن است. پوست میگوی فاسد، نرم است و به راحتی
از گوشت جدا می‌شود. پیدایش رنگ نارنجی متمایل
به قرمز در پوست میگوی فاسد، بستگی به درجه فساد
میگو دارد؛ هر اندازه که میگو بیشتر فاسد شده باشد مقدار

پیدایش رنگ قرمز، کاهش می‌یابد.^۱

وظایف مردم در برابر ماهی فروشان

مردم یکی از تأثیرگذاران مهم در عرصه اقتصادی کشور و مدافع حقوق خود و دیگران هستند و بسیاری از انحرافات جامعه با کمک مردم رفع می‌شود.

مردم باید در برابر گران فروشی، پاکیزه نبودن محلّ فروش ماهی، فروش ماهی‌های حرام گوشت، برخوردهای نامناسب فروشندگان و غیره، به فروشندگان تذکر داده یا به مسؤلان گزارش دهند.

معرفی تعدادی از ماهی‌های موجود در آب‌های ایران

ماهی‌های دریایی خزر

اُزون بزون: گوشت این ماهی سفید، و سفت و بدون استخوان است. اُزون برون بسیار خوش مزه است. خاویار این ماهی، شهرت جهانی دارد.

۱. سایت اخبار آکانیوز (تغذیه سالم) <http://www.akairan.com>

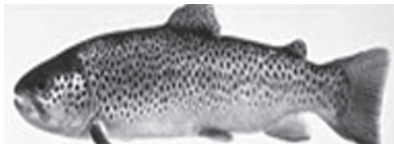
آزاد: نام فرنگی آن سومون، سامن و سالمون است. دوکی شکل و کشیده است. فلس ریز دارد. پوشش نقره ای روشن و خال سیاه روی پوست آن دیده می شود. رنگ پوست آن سفید یا به رنگ نارنجی است. خاویار ماهی آزاد، درشت و نارنجی مایل به قرمز بلوری است.

سفید: دوکی شکل است. فلس نقره ای روشن و سربی تیره و دم دو فاق با گوشتی سفید و لطیف دارد. جنس نر آن کشیده تر است. روی سر آن خال های درشت و سفید دارد. گوشت نر آن، بیشتر است. نوع دریایی ماهی سفید، مرغوب تر از نوع پرورشی آن است. ماهی سفید را می توان سرخ کرد یا روی آتش کباب کرد یا به صورت بخار پزیا دودی کرد. ماهی سفید دریایی از لذیذترین و گران ترین ماهی ها در ایران به شمار می رود.

کفال: دوکی شکل است. پوزه تیزنقره ای رنگ و فلس درشت دارد. گوشت آن، سفید و سفت است. روس‌ها کفال را وارد دریای خزر کردند. مردم شمال، کفال را دودی و شور می‌کنند یا به صورت سرخ شده یا کباب با نارنج و لیمو مصرف می‌کنند.

قزل آلا: در آب‌های شمالی و برخی رودخانه‌های داخلی پیدا می‌شود. نسبتاً کوچک است و پوست خال دار دارد. قزل آلا با خال قرمز، بسیار مرغوب است. نوع رنگین کمان ماهی قزل آلا در بسیاری از استان‌ها پرورش داده می‌شود. این ماهی را معمولاً سرخ می‌کنند.

کولی: ماهی کوچکی است که فلس ریزنقره ای شکل دارد. انواع اصلی آن عبارتند از: کاس کولی که گرده آن به رنگ کبود پَرطاووسی است. سیاه کولی که گرده آن سیاه است و فلس سربی تیره رنگ دارد.

شاه کولی رنگ نقره ای که تنه پهن دارد. کولی را معمولاً به صورت سرخ کرده یا کباب مصرف می کنند. کپور: نوعی ماهی مرداب است و از آب های ساحلی دریای خزر و مرداب های کنار آن به دست می آید. ماهی کپور، اغلب به علت حرکت در گل و لای کف رودخانه یا مرداب و تغذیه از گیاهان، بوی گل و لای می دهد. برای از بین بردن آن کافی است که ماهی را مدتی در مخلوط سرکه قرار داد. ماهی کپور، دوکی شکل و پهن است و رنگ آن طلایی مایل به قهوه ای است و فلس های درشت دارد. **شک ماهی یا هرنیگ:** جزء ماهی های سرگردان اقیانوسها و دریاها، از جمله خزر، به حساب می آید. کلمه هرنیگ از نظر لغوی به معنای لشکر و سپاه است. وجه

تشبیه آن، این است که شکل ماهی‌ها به صورت گله ای در سطح وسیعی حرکت می‌کنند و به علت وفور آن، ارزان قیمت است. فلس این ماهی به سهولت از بدن جدا می‌شود.

سوف: بعد از ماهی سفید، پُر فروش ترین ماهی شمال است. این ماهی کشیده و دوکی شکل است. پوزه باریک فلس ریزنقره ای دارد و تقریباً بی استخوان است جزء ماهی‌های مرغوب به شمار می‌رود. گوشت آن سفید و نرم است.

ماهی‌های خلیج فارس

قباد: از خانواده تُن است. گوشت سفید و پرچربی و لطیف دارد ولی زود تازگی خود را از دست می‌دهد. قباد را به صورت کبابی، بخارپز، سرخ کرده و شور مصرف می‌کنند.

شیرماهی: از خانواده تُن است. دوکی شکل، درشت و

کشیده است. پوزه باریک و دم باز دارد. پوست آن نازک و صاف است. رنگ سربی نقره ای دارد. رنگ گوشت خام آن، صورتی کم رنگ است. این ماهی تقریباً بی استخوان است و گوشت فراوان دارد و ضایعاتش کم است. ماهی شیر را می توان به صورت سرخ کرده، بُخارپَز و کبابی پخت.

تُن: برخی گونه های ماهی تُن در آب های جنوب ایران زندگی می کنند. ماهی تُن به سرعت شنا می کند. اگر آن را در استخرهای کوچک، آکواریوم یا در محیطی قرار داد که از شنا کردن آنها جلوگیری به عمل آید، فوراً خواهند مُرد. این ماهی را بیشتر به صورت کنسرو تهیه می کنند. کنسرو این ماهی از معروفیت خاصی برخوردار است.

سنگسر: کتابی شکل است و پوست نقره ای دارد که گاهی به سرخی می زند. فلس درشت و استخوان های

نسبتاً زیاد دارد. فیله سنگسرا می توان سرخ کرد و برای قلیه و کبابی هم مناسب است.

شوریده: دوکی شکل، ظریف و کشیده است. فلس ریز نقره ای دارد. گوشت آن سفید و کم استخوان است. و پس از پخت، نرم و لطیف است.

حلوا سیاه: شبیه حلوا سفید است. پوست آن خاکستری تیره است. گوشت حلوا سیاه به لطافت حلوای سفید نیست؛ ولی بسیار با مزه است.

سرخو: شبیه سنگسراست. رنگ آن نارنجی است.

گوشت سفید و لطیف دارد. برای سرخ کردن و قلیه مناسب است.

صبور ماهی: صبور، ماهی رودخانه است. کتابی شکل است و رنگ نقره ای درخشان و فلس درشت دارد. گوشت آن پُر چرب و خوشمزه است. صبور ماهی دارای استخوان های فراوان و ریز است.

شیر: از خانواده تَن است. ماهی دوکی شکل، درشت و کشیده است. پوزه باریک و دم باز دارد. پوست آن نازک و صاف است و رنگ سربی نقره ای دارد. گوشت خام آن صورتی کم رنگ است. این ماهی تقریباً بی استخوان است. گوشت فراوان دارد و ضایعاتش کم است.

زمین کن: فلس خشن دارد. زیرشکم آن سفید است و دم رنگین دارد. گوشت این ماهی پرچربی و برای قلیه خوب است.

شانک: از خانواده سبیتی است. این ماهی برای قلیه مناسب است. و فیله آن برای سرخ کردن خوب است.^۱

۱. سایت پزشکان ایران با اندکی تغییر و تلخیص:

<http://www.pezeshkan.org/?p=14926>

منابع و مأخذ

۱. نهج البلاغة، صبحی صالح .
۲. استفتائات، بهجت محمد تقی، ۴ جلد، ۱۴۲۸ ه ق.
۳. استفتائات آیت الله علوی گرگانی از نرم افزار فقه اهل بیت علیهم السلام
۴. استفتائات آیت الله نوری همدانی از نرم افزار فقه اهل بیت علیهم السلام
۵. استفتائات آیت الله سیستانی از نرم افزار فقه اهل بیت علیهم السلام
۶. استفتائات جدید، تبریزی (جواد بن علی، ۲ جلد، قم - ایران، اول، ه ق.
۷. تفسیر نمونه، مکارم شیرازی ناصر، دارالکتب الإسلامية چاپ: ۱۳۷۴ ش.
۸. توضیح المسائل، لنکرانی، محمد فاضل، تاریخ نشر: ۱۴۲۶ ه ق.

۹. توضیح المسائل و استفتائات آیت الله خامنه ای از نرم افزار فقه اهل بیت علیهم السلام.
۱۰. جامع المسائل، لنکرانی، محمد فاضل موحدی، ۲ جلد، انتشارات امیر قلم .
۱۱. استفتاءات جدید شیرازی، ناصر مکارم، ۳ جلد، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیه السلام.
۱۲. توضیح المسائل (محشّی)، خمینی، سید روح الله موسوی، ۲ جلد، دفتر انتشارات اسلامی .
۱۳. توضیح المسائل، خمینی، سید روح الله موسوی، چاپ اول، محقق / مصحح: مسلم قلی پور گیلانی.
۱۴. تحریر الوسيلة - ترجمه، خمینی، سید روح الله موسوی، مترجم: اسلامی، علی، ۴ جلد.
۱۵. توضیح المسائل مراجع، سید محمد حسن بنی هاشمی، ۲ جلد، دفتر انتشارات اسلامی.
۱۶. نهج الفصاحة (مجموعه کلمات قصار حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم) پاینده، ابو القاسم، عربی - فارسی، ناشر: دنیای دانش .
۱۷. الأصفی فی تفسیر القرآن، فیض کاشانی ملا محسن، قرن: یازدهم، عربی، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
۱۸. منابع فقه شیعه (ترجمه جامع الاحادیث الشیعه)، بروجری، آقا حسین طباطبایی، مترجمان: حسینیان قمی.
۱۹. الکافی، محمد بن یعقوب بن اسحاق الکلینی، ۸۰ جلد، دارالکتب الإسلامیة، تهران، چاپ چهارم.

۲۰. تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة، شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، ۳۰ جلد، مؤسسه آل البيت علیہ السلام.
۲۱. مهدی، صبوری، محمد حسین، ۳۱ جلد، انتشارات فرهنگ سبز، تاریخ نشر: ۱۴۲۹ ه ق، چاپ اول.
۲۲. عوالی اللئالی العزیزية فی الأحادیث الدینیة: ابن ابی جمهور، محمد بن زین الدین، ۴ جلد، دار سید الشهداء علیہ السلام.
۲۳. الخصال، ابن بابویه، محمد بن علی، وفات: ۳۸۱ ق، محقق / مصحح: غفاری، علی اکبر، ۲ جلد.
۲۴. آداب معاشرت (ترجمه جلد ۷۱ و ۷۲ بحار الأنوار)، بهشتی، محمد، فارسی، ناشر: سلامیه، چاپ اول ۱۳۶۴ ش.
۲۵. من لا یحضره الفقیه، ابن بابویه، ترجمه غفاری، علی اکبر و محمد جواد و بلاغی، ۶ جلد، نشر صدوق.
۲۶. جامع أحادیث الشیعة، بروجردی، آقا حسین طباطبائی، ۳۱ جلد، انتشارات فرهنگ سبز، تهران، چاپ اول، ۱۴۲۹ ه ق.
۲۷. توضیح المسائل، ناصر مکارم شیرازی، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیہ السلام، چاپ پنجاه و دوم ۱۴۲۹.
۲۸. استفتاءات، (امام خمینی علیه السلام) ۳ جلد، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۲۲ ه ق.
۲۹. استفتاءات جدید (مکارم)، شیرازی، ناصر مکارم، ۳ جلد، انتشارات مدرسه امام علی بن ابی طالب علیہ السلام، قم، دوم، ۱۴۲۷ ه.
۳۰. سایت آیت الله خامنه ای، اجوبة الاستفتاءات.

۳۱. سایت پایگاه اطلاع رسانی سازمان شیلات ایران:

<http://fisheries.ir/portal/Home/Default.aspx>

۳۲. خبرگزاری دانشجویان ایران ایسنا:

<http://isna.ir/fa/news>

۳۳. سایت شبکه آفتاب:

<http://www.aftabir.com/lifestyle/view>

۳۴. سایت اخبار آکانیوز (تغذیه سالم):

<http://www.akairan.com>

۳۵. وبلاگ صید و صیادی و آبیزی پروری ۹۰:

<http://delvaseid.persianblog.ir/post>

۳۶. سایت پزشکان ایران:

<http://www.pezeshkan.org/?p=۱۴۹۲۶>

عناوین منتشر شده از مجموعه فقه و زندگی

مؤلف	موضوع
محمد حسین فلاحزاده	احکام مسجد
مهدی رفیعی	احکام تاکسیرانی
اسماعیل محمدی	احکام معاملات ملکی
فاطمه استشاره	احکام پرستاری
محمد حسین فلاحزاده	احکام اعتکاف
مریم واعظ	احکام آرایشگری
جواد افتخاری	احکام رستوران‌ها و تالارهای پذیرایی
علی اکبر سرشار	احکام کشتیرانی
حسینیه عظیمی	احکام هتل داری
غلامرضا قلی زواره	احکام مسکن
شمس الله صفرلکی	احکام جشن و شادمانی
اعظم سپهری یگانه	احکام تربیتی و ورزشی بانوان
عزت احمدی	احکام عکاسی
سعید عباسزاده	احکام سینما و فیلم سازی
محمد زراعتی	احکام شیرینی پزی و قنادی
سید صیف الله نحوی	احکام انتخابات
محمد علی بخشی	احکام مدیریت و کارمندی
طاهره جباری	احکام و آداب حجاب و عفاف
مسعود صفی یاری	احکام و آداب معلمان و استادان
مسعود صفی یاری	احکام و آداب دانش آموزی و دانشجویی

عناوین در دست اقدام از مجموعه فقه و زندگی

مؤلف	موضوع
یوسف یاوری	احکام فرش و تابلو فرش
محمد ابراهیم امینی	احکام کیف و کفش و چرم
محمد ابراهیمی امینی	احکام احکام پوشاک
مجتبی بینا	احکام آژانس تلفنی
حسینعلی عرب انصاری	احکام ناشران
محمد رضا یاوری	احکام اتوبوسرانی و رانندگان
محمود صادقی	احکام صوتی و تصویری
ابراهیمی فرد	احکام نانویان
مجتبی عابدینی	احکام پرندگان و پرنده فروشان
محمود صادقی	احکام اینترنت و رایانه
سید جعفر ربانی	احکام اغذیه فروشان
سید محمد موسوی	احکام پارکها
الیاس صالحی	احکام عمومی اصناف
عرب انصاری	احکام قهوه خانه ها
الیاس صالحی	احکام الکتریکی
داوود طبرسا	احکام عطاری و داروهای گیاهی
محمود صادقی	احکام بازی های یارانه ای
مرتضی دائی چینی	احکام احکام بیمه ها